

РЯТІВНІ АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ПОСЕЛЕННІ СОКІЛЬНИКИ-1 В 2022 РОЦІ

Зоя ІЛЬЧИШИН , Олександр СІЛАЄВ , Дмитро МОСТОВИЙ

Науково-дослідний центр «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України,
вул. Винниченка, 24, 79008, м. Львів, Україна,
e-mail: zoya.arch@gmail.com; mostovyi.ras@gmail.com

Введено в науковий обіг результати досліджень на багаточаровому поселенні Сокільники-1 в околицях Львова. Зазначено, що поселення розташоване в межах с. Сокільники Сокільницької територіальної громади в районі вул. Проектована–Княгині Ольги та вул. Трускавецька. Зауважено, що в науковій літературі воно відоме з 1974–1975 рр. Вказано, що в 2022 р. у західній частині поселення досліджено 2 096 м², виявлено 45 археологічних об'єктів з культурно-хронологічних горизонтів. Виділено декілька основних типів об'єктів: житлові споруди, господарські споруди, вогнища, господарські ями та стовпові ями.

За хронологічною ознакою виокремлено об'єкти трьох періодів: ранній горизонт, що належить до пізньоримського періоду (III–IV ст. н. е.); другий горизонт, який попередньо можна віднести до V–VII ст. н. е. та пов'язувати з праською археологічною культурою; третій горизонт, що належить до VIII–IX ст. н. е. та райковецької культури.

У розкопі 2022 р. простежено дві лінії забудови. Відзначено, що об'єкти пізньоримського періоду розташовані переважно в південній частині розкопу, уздовж підніжжя мисоподібного підвищення, де зафіксовано як господарські, так і житлові споруди. Константовано, що друга лінія розташована вище по схилу і так само витягнута з заходу на схід, ближче до верхівки мисоподібного підвищення, де зафіксовано переважання об'єктів із матеріалами слов'янського часу.

Підсумовано, що важливим відкриттям є виявлення комплексу артефактів та споруд ранньослов'янської праської культури V–VII ст., яка може стати сполучною ланкою між першим горизонтом пам'ятки та старожитностями райковецької культури

Ключові слова: поселення, пізньоримський період, черняхівська культура, ранньослов'янський час, праська культура, райковецька культура, кераміка, житло.

Вступ. У 2022 р. експедицією Науково-дослідного центру «Рятівна археологічна служба» (НДЦ РАС) Інституту археології Національної академії наук України (ІА НАН України) проводилися рятівні археологічні дослідження на території будівництва багатоквартирного житлового комплексу в с. Сокільники Львівського району Львівської області. Метою робіт було виконання превентивних археологічних розкопок на об'єкті культурної спадщини – поселенні Сокільники-1, розташованому у межах зони будівництва.

Ділянки в межах с. Сокільники Сокільницької територіальної громади (СТГ) у районі вул. Проектована–Княгині Ольги та вул. Трускавецька неодноразово досліджувались у контексті пошуку об'єктів археологічної спадщини.

Археологічні дослідження на цій території були вперше проведені у 1975 р. експедицією Львівського державного університету ім. І. Франка за відкритим листом на ім'я Івана Михальчишина. Відомий археолог та пам'яткоохоронець у 1980–90-х роках був завідувачем сектору археології Львівського обласного науково-методичного відділу охорони пам'яток

історії та культури. Саме під його керівництвом було оформлено документацію і взято під охорону більшість відомих у той період пам'яток археології Львівщини.

Розвідки І. Михальчишина проводились у 1974 та 1975 рр. вздовж верхньої течії річки, відомої під назвами Зимна Вода або Вишенька, від витоків до злиття з потічком Кульпарківський у районі с. Скнилів. У результаті локалізовано чотири пам'ятки, попередньо визначені автором як Львів-I, Львів-II, Львів-III та Львів-IV [Михальчишин, 1975, с. 43–45; Михальчишин, 1976, с. 2–6]. Перші три пам'ятки локалізовані вздовж північного берега струмка, витoki якого розташовані південніше тогочасного району вул. Наукова. В опублікованому у 1993 р. «Списку пам'яток стародавньої історії Львівщини» І. Михальчишин надалі подає ці пам'ятки з прив'язкою до житлового масиву вул. Наукова. Пам'ятку Львів-I він датує Х ст. і повідомляє, що вона частково зруйнована під час спорудження гаражів. Пам'ятка Львів-II, поселення ранньозалізного віку (VI–V ст. до н. е.) та ранньослов'янського періоду (VIII–IX ст.), локалізована ним між двома струмками біля гаражів [Михальчишин, 1993, с. 27]. Також зазначається, що в тому самому місці, в районі проектного трамвайного депо і котельні, розташоване поселення пшеворської культури (I–III ст. н. е.). Двошарове поселення Львів-II із прив'язкою до с. Соکیلники Пустомитівського району було взяте під охорону як пам'ятка археології місцевого значення за поданням І. Михальчишина, що підтверджене рішенням Львівського облвиконкому від 21 травня 1991 р. № 249. Саме пам'ятка Львів-II за локалізацією відповідає поселенню Соکیلники-1.

У 1976 р., на цій самій території проводились археологічні дослідження експедицією Інституту суспільних наук АН УРСР (нині – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України) під керівництвом Деонізія Козака [Козак, 1977]. Дослідник провів розкопки на площі 1 450 м², окреслив межі поселення пшеворської культури (пізніше автор досліджень пам'ятку зарахував до зубрицької культури) розміром 600 м завдовжки та 40–70 м завширшки та продатував пам'ятку межами III – першої половини IV ст. н. е. [Козак, 1983, с. 43–53]. Поселення локалізоване *«на відстані 2,5 км на північ від села, за садом сільгоспу, в урочищі Долина. Займає воно невеликий сонячний схил (термін означає нахил в південному напрямку) над болотистою долиною, по якій протікає безіменний струмок»* [Козак, 2008, с. 287; Мацкевий, 2008, с. 102–105].

Під час детального вивчення звіту Д. Козака постало питання локалізації розкопів 1976 р. та власне поселення, на якому проводилися дослідження. Так, на сторінці 14 звіту зазначено: *«Східну частину урочища, з тими ж топографічними умовами займає поселення черняхівської культури. Площа поселення близька до площі поселення пшеворської культури. Шурфування країв обох поселень показало, що вони не накладаються одне на одного. Відстань між ними становить 40–50 м»* [Козак, 1977, с. 14]. На схід від поселення, яке експедиція НДЦ РАС досліджувала в 2022 р., розташована вул. Тролейбусна та термінал Нової пошти. Пагорб мисового типу поміж двома потічками розташований тільки на захід від поселення Соکیلники-1. Окрім того, місцеві жителі згадували проведення розкопок у 1970-х роках *«далі за гаражами, там де зараз будують новий квартал»*. Будівництво житлового кварталу «Континент» відбувається на захід від гаражного масиву і поселення Соکیلники-1. Це дає змогу припустити, що розкопки Д. Козака проводилися на поселенні, яке у І. Михальчишина має назву Львів-I та розташоване на захід від поселення Соکیلники-1 (Львів-II за І. Михальчишином) (рис. 1, 1).

У 2020 р. НДЦ РАС ІА НАНУ було підготовлено вихідні дані (№ 21–20–ВД від 12 серпня 2020 р.) для розроблення генерального плану с. Соکیلники з нанесенням місця розташування об'єктів археологічної спадщини на топографічну підоснову М 1:25 000. Межі пам'ятки були визначені за наявними архівними матеріалами. За опрацьованими історико-бібліографічними та архівними даними пам'ятка археології місцевого значення – багатошарове поселення Соکیلники-1 – розташована поряд з гаражами на вул. Трускавецька і частково в їх межах.

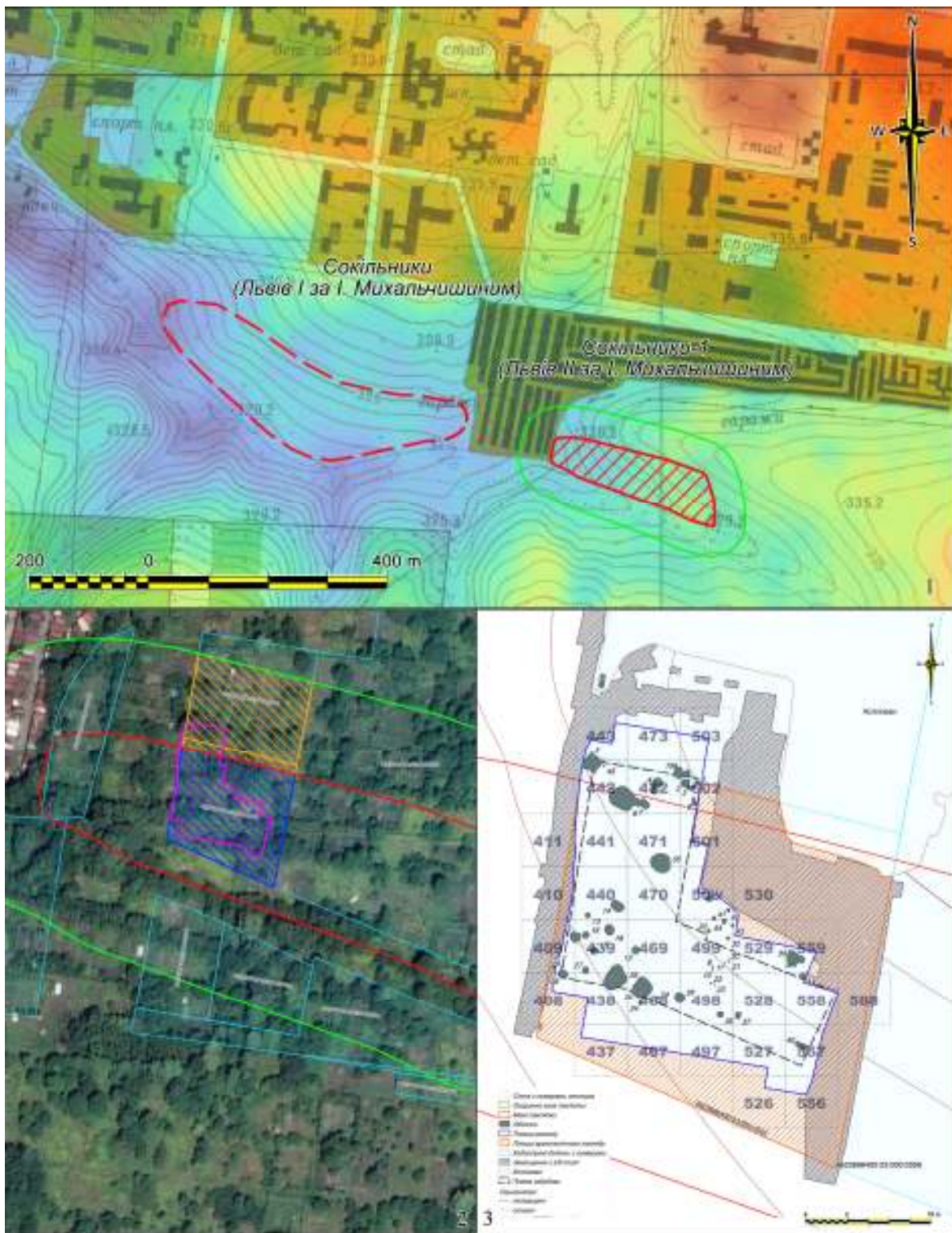

Рис. 1. Поселення Сокільники-1: 1 – план розташування поселення Сокільники-1 та Сокільники; 2 – розташування ділянки будівництва та розкопу 2022 р; 3 – схема розташування розкопу, об’єктів і нумерація секторів у межах ділянки забудови (рис. Д. Мостовий)

Fig. 1. Sokilnyky-1 settlement: 1 – plan of the location of Sokilnyky-1 settlement and Sokilnyky; 2 – location of the area of building and excavation of 2022; 3 – scheme of location of the excavation, objects, and numbering of sectors within the limits of the area of the building (fig. by D. Mostovyi)

Під час суцільного обстеження і шурфування цієї ділянки та прилеглих територій у 2021 р. зроблено акцент на пошуку та фіксації слідів археологічного культурного шару, які б дали змогу окреслити межі збереженої частини пам'ятки [Сілаєв, 2021]. Було обстежено ділянку площею 30,57 га в районі вул. Проектована–Княгині Ольги, яка донедавна використовувалась для городництва і була поділена на невеликі огорожені городи. На східній і північній межі розташовані гаражні бокси, територія яких чітко окреслена з цього боку штучним каналом. Як гаражі, так і канал були споруджені у другій половині 1970-х років ХХ ст.

Із південної сторони ділянки проходить улоговина з майже пересохлою та подекуди каналізованою течією потічка. Саме в місці злиття цього потічка та іншої течії, окресленої дренажним каналом уздовж гаражів, локалізовано рештки пам'ятки археології – двошарового поселення Сокільники-1 (рис. 1, 1).

Більша частина території обстеження в той час не використовувалася. Окремі городні ділянки збереглися лише в її західній частині. У центральній частині пам'ятки розпочато роботи з будівництва житлового комплексу ТзОВ «Сан Марко Сіті». Частина території огорожена і на ній проведено віддернування площ. Зафіксовано факти часткового руйнування археологічного культурного шару. Так, уздовж південного краю пам'ятки облаштовано тимчасову під'їзну автодорогу, насип якої складений з битої цегли та іншого будівельного сміття. Біля північного краю пам'ятки розпочато вибирання котловану, який доведений на глибину материкової глини. У межах сусідніх ділянок, на які поширюється площа пам'ятки, руйнування решток культурного шару незначне і пов'язане передусім зі спорудженням під'їзної автодороги.

Площа поширення археологічного культурного шару поселення Сокільники-1 визначена на підставі поверхневих ознак – рухомих археологічних знахідок у вигляді фрагментів ліпного та кружального посуду.

Для визначення потужності археологічного культурного шару в різних частинах ділянки 30,57 га в 2021 р. вибірково було проведено шурфування. Загалом закладено 9 шурфів, 3 із яких виконані у вигляді зачистки стінок штучного котловану. Шурфи 01 і 02, закладені у північній частині ділянки, засвідчили відсутність тут ознак археологічного культурного шару. Натомість у всіх інших випадках було зафіксовано рештки давнього поселення у вигляді археологічних артефактів, шматків глиняної обмазки, деревного вугілля тощо.

Потужність археологічного культурного шару в межах пам'ятки Сокільники-1, за результатами проведеного шурфування, коливається від 0,55 м до 1 м. Збільшення глибини розташування материкового шару, який на пам'ятці представлений жовтим суглинком, спостерігається у напрямку на південь, ближче до улоговини з колишньою течією потічка. Родючі шари, у яких зафіксовано сліди людської діяльності, складаються з темно-сірого (практично чорного) та темно-коричневого суглинків.

Як під час поверхневих вишукувань, так і у закладених шурфах, зібрано значну кількість археологічних матеріалів. Здебільшого це фрагменти ліпного і кружального посуду, які датуються пізньоримським періодом, що збігається з датуванням сусідньої пам'ятки Сокільники (Львів-І, за І. Михальчишином), визначеним за результатами досліджень Д. Козака [Козак, 2005, с. 287–300]. Більшість фрагментів кружального посуду натомість зарахована до матеріалів райковецької культури VIII–Х ст. У цій частині пам'ятка відповідає датуванню, визначеному в результаті досліджень І. Михальчишина [Михальчишин, 1975, с. 8].

Матеріали і методи. Пам'яткоохоронні дослідження 2022 р. у межах будівництва багатоквартирного житлового комплексу в с. Сокільники Пустомитівського району Львівської області склалися з превентивних археологічних розкопок та археологічного нагляду за земляними роботами. Роботи проводилися в межах будівельного майданчика ТзОВ «Сан Марко Сіті», на південь від гаражів вздовж вул. Трускавецька в західній частині поселення Сокільники-1 (рис. 1, 2) [Осаульчук, Ільчишин, 2023. с. 144-149; Осаульчук, Ільчишин, Мостовий, 2023].

У місці розташування майбутнього котловану був закладений розкоп загальною площею 2069 м². Розкоп мав складну конфігурацію, що повторює контур проєктованого будинку. Довша вісь розкриття західної частини розкопу орієнтована по лінії північ–південь із невеликим відхиленням, східної – по лінії захід–схід.

Розкоп розташований на південно-західному схилі мисоподібного підвищення поміж двох невеликих потічків, що в давнину впадали до річки Зимна вода або Вишенька. Територія пам'ятки разом із зоною охорони розбита на сектори розмірами 10×10 м, нумерація яких починалася від південно-західного кута сітки. Розкоп розташований в межах секторів 408–410, 437–443, 467–473, 497–503, 526–530, 556–559 (рис. 1, 3). Розкопки проводились на площі секторів, яка не перекривалася елементами споруд будівельного майданчика, тому деякі сектори досліджені частково.

Застосовано геодезичні методи фіксації рухомих та нерухомих об'єктів під час археологічних розкопок. Була виконана прив'язка до Державної геодезичної мережі методом ГНСС-вимірювань, точність виконання не перевищувала допустимих значень. Роботи виконувались приймачем Leica GS07. В якості координатної та висотної основи при виконанні робіт використано послуги мережі референтних GNSS-станцій SystemNet, сертифікованої в установленому порядку. Спостереження здійснювались в режимі реального часу з використанням коригуючої інформації (RTK-поправок). Довжина векторів не перевищувала 25 км, кут відсічення супутників складав 13 градусів, інтервал вимірювань – 4 секунди. Обчислення кінцевих координат, висот та точок зйомочної мережі, визначених системою ГНСС (глобальна навігаційна супутникова система) проводилось в місцевій системі координат Львівської області МСК-46 похідній від УСК-2000 – системі плоских прямокутних координат в картографічній проєкції Гаусса-Крюгера. Значення середньоквадратичної похибки планового положення координат обчислених пікетів не перевищує 0,015 м. Висотні відмітки подані в Балтійській системі висот 1977 року.

За допомогою технології фотограмметрії здійснена фіксація розкопів та археологічних об'єктів. Для цього використовувалась цифрова фотокамера Nikon D5600 з об'єктивом зі змінною фокусною відстанню в діапазоні 18–140 мм. Обробка фотоматеріалу виконувалась в середовищі програмного забезпечення Agisoft Metashape. Прив'язка моделей здійснена за допомогою опорних марок із визначеними планово-висотними координатами. Оформлення матеріалів зйомки в цифрову, електронну і графічну форми було проведено з допомогою програмних комплексів QGIS та Digital Professional.

Перша стратиграфічна колонка зафіксована в межах секторів 440 та 470, за лінією захід–схід. Друга – у південній частині розкопу в межах секторів 438, 467, 497, 527.

Частина родючого шару на глибину від 0,1 до 0,2 м тут була знята з поверхні в процесі віддернування ділянки будівництва, що відбувалось під постійним наглядом співробітників НДЦ РАС ІА НАН України. Будь-яких слідів археологічних об'єктів чи скупчень археологічних матеріалів у процесі не зафіксовано.

Результати. Потужність культурного шару, дослідженого в процесі археологічних розкопок, коливалася від 0,1 м у північній частині розкопу, до 0,6 м – у південній. Збільшення глибини залягання материкового горизонту спостерігалось в південному напрямку, ближче до краю пам'ятки, що пояснюється природньою акумуляцією родючого ґрунту в процесі змивання вниз по схилу пагорба, ближче до течії потічка (нині – знищеного меліорацією та каналізуванням). Культурний шар однорідний по всій глибині: щільний суглинок майже чорного кольору, материк – суглинок жовтого кольору зі слідами від коріння та кротовин.

Максимальна концентрація археологічних об'єктів зафіксована в північній та південній частинах розкопу. Північне скупчення локалізоване в секторах 442, 472, 502 та складалося із 10 об'єктів. Південне скупчення займає сектори вздовж нижнього краю мисоподібного підвищення, на якому розташована пам'ятка. Невелика кількість об'єктів розташована поміж цими двома скупченнями (рис. 2).

Під час археологічних розкопок на пам'ятці Сокільники-1 було зафіксовано 45 об'єктів, що показують функціонування тут давніх поселень протягом декількох історичних періодів. Нумерація об'єктам надавалася відповідно до послідовності їхнього розкриття, оскільки фіксація відбувалася після завершення зачистки секторів. За функціональним призначенням виділено 5 типів об'єктів: житлові споруди – 3; господарські споруди – 5; вогнища – 3; господарські ями – 17; стовпові ями – 17 (табл. 1).

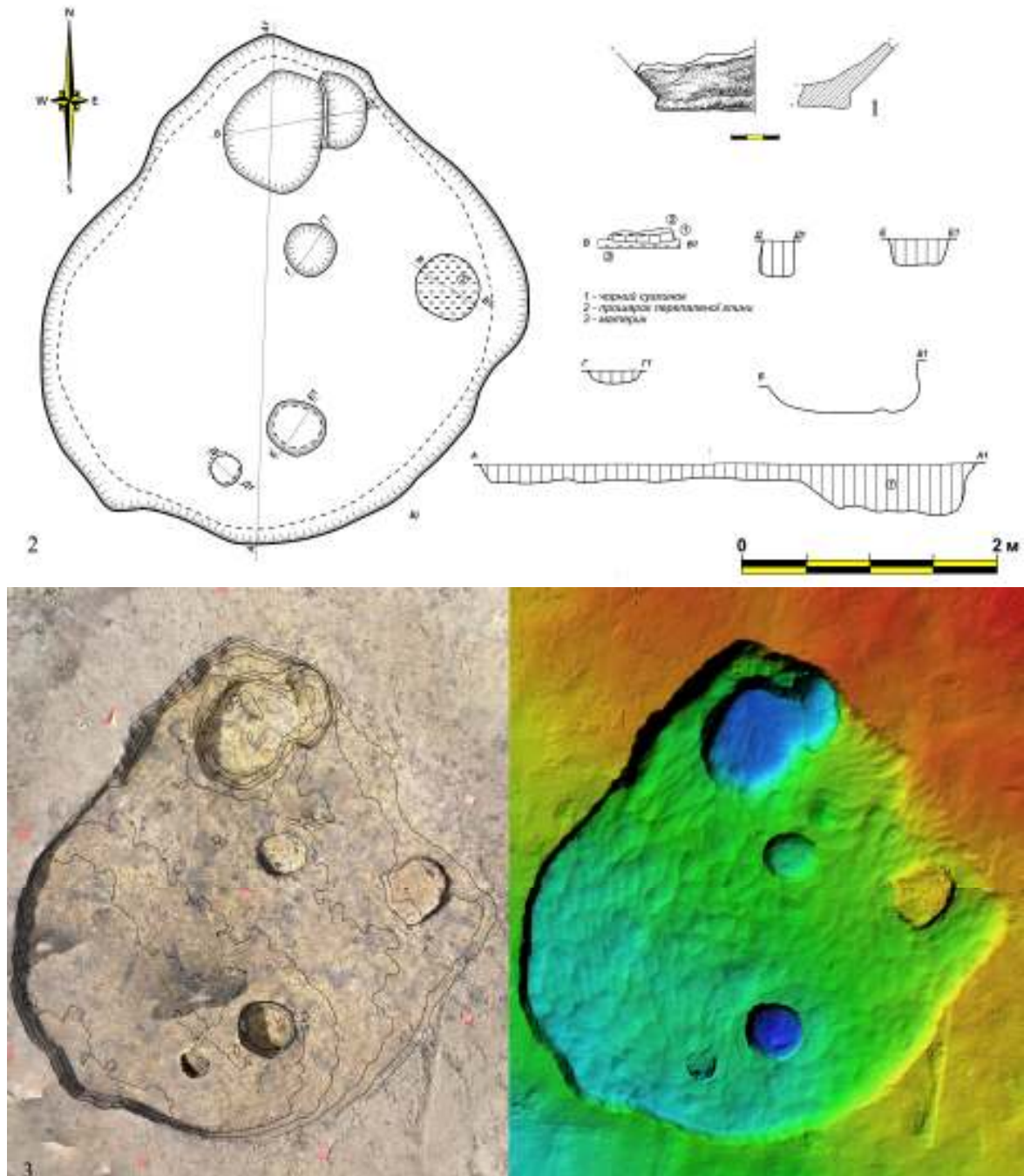

Рис. 3. Поселення Сокільники-1, об'єкт 25: 1 – фрагмент посудини із заповнення; 2-3 – плани та перетини (рис. Д. Мостовий, З. Ільчишин)

Fig. 3. Sokilnyky-1 settlement, object 25: 1 – a fragment of the vessel from in-fill; 2-3 – plans and sections (fig. by D. Mostovyi, Z. Ilchyshyn)

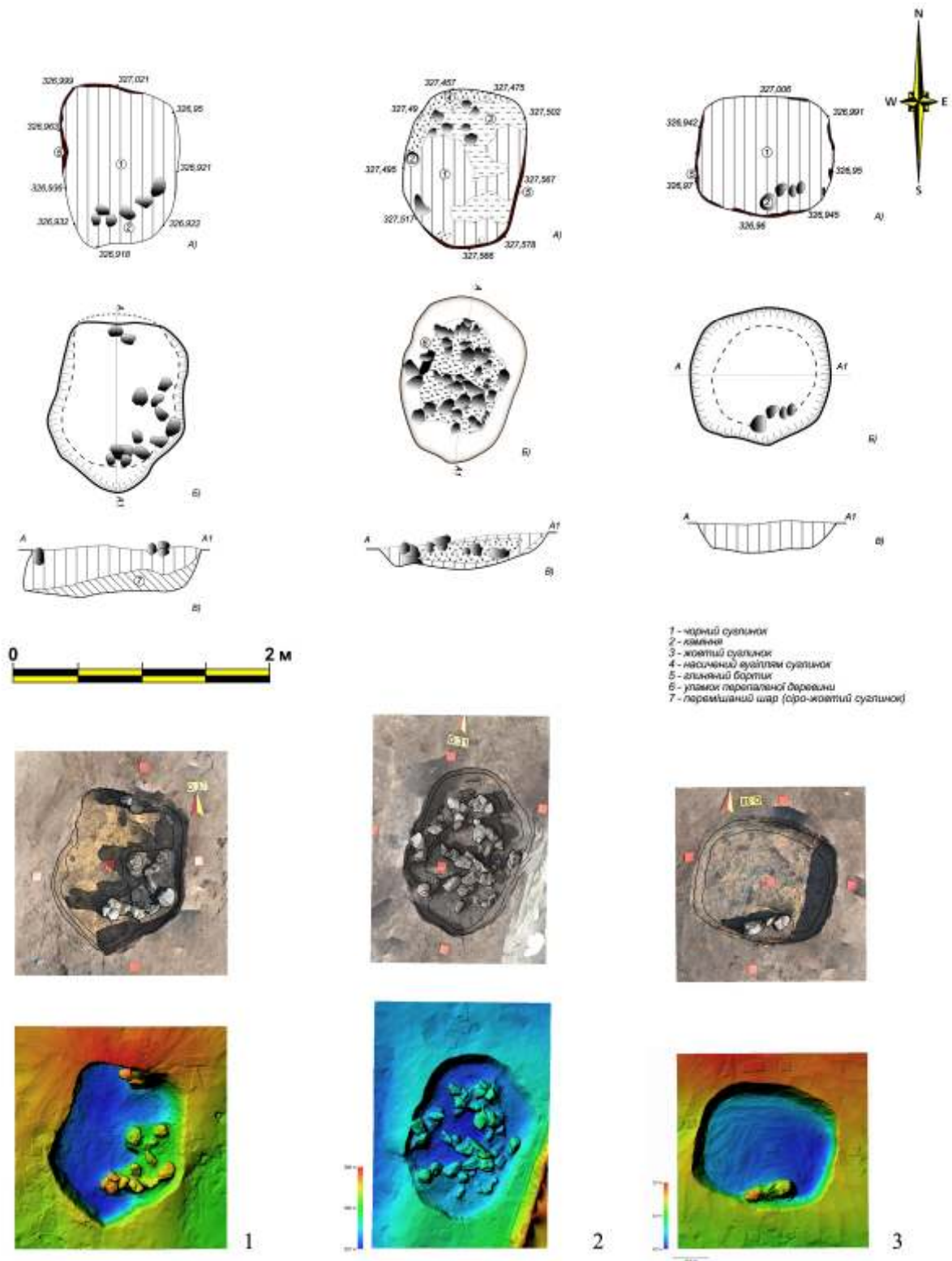

Рис. 4. Поселення Соکیلники-1, вогнища: 1 – об’єкт 31; 2 – об’єкт 37; 3 – об’єкт 38 (рис. Д. Мостовий, З. Ільчишин)

Fig. 4. Sokilnyky-1 settlement, fireplaces: 1 – object 31; 2 – object 37; 3 – object 38 (fig. by D. Mostovyi, Z. Ilchyshyn)

Житлові споруди. Три об'єкти (об'єкти 05, 25, 30) було віднесено до категорії житлових споруд. Їм притаманна більш чітка, геометрична форма та наявність залишків опалювальних споруд (піч-кам'янка, глинобитне вогнище) у конструкції об'єкта (рис. 3, 9, 10).

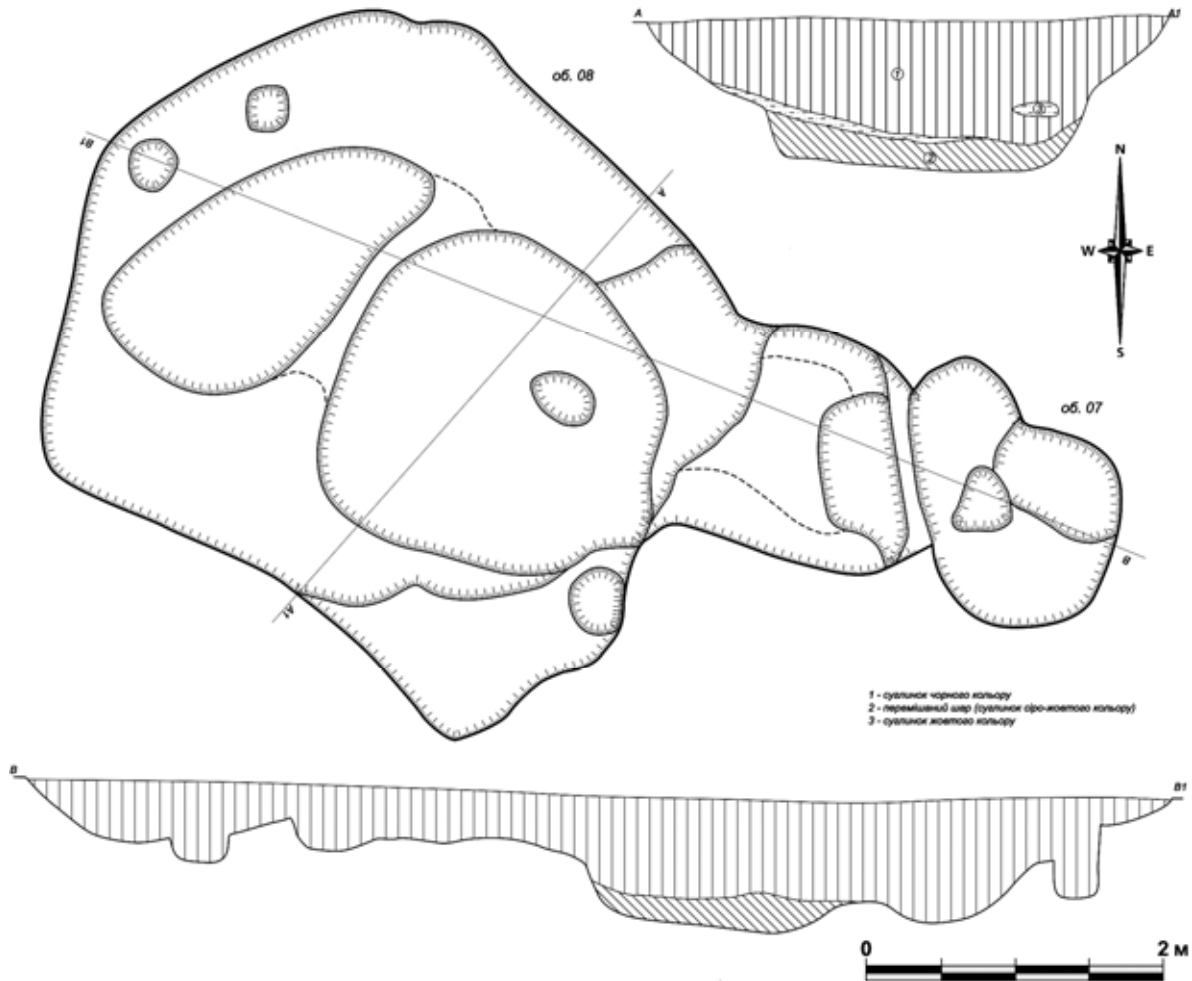

Рис. 5. Поселення Сокильники-1: план і перетини господарської споруди (об'єкти 7–8) (рис. 3. Ільчишин)

Fig. 5. Sokilnyky-1 settlement: plan and section of the household building (objects 7–8) (fig. by Z. Ilchyshyn)

Вогнища. Три об'єкти за своєю конструкцією відрізняються від інших. Це залишки відкритих вогнищ (об'єкти 31, 37, 38). Вони зафіксовані в культурному шарі, на 0,1–0,2 м вище від материкової поверхні без прив'язки до інших споруд (рис. 4).

Господарські ями (об'єкти 01–04, 06, 12–19, 27, 28, 36, 39) переважно округлої форми з прямими стінками та заокругленим дном (рис. 6, 1, 4; 7, 1–8, 19; 11, 6). Найбільше сконцентровані в південно-західному куті розкопу, вздовж нижнього краю схилу підвищення. Інше скупчення ям – у північній частині розкопу – біля житла (об'єкт 05) та великої господарської споруди (об'єкти 07 і 08).

Господарські споруди відрізняються від звичайних господарських ям більшими розмірами та складнішою конструкцією (рис. 5; 6, 2–3). До такого типу належать п'ять об'єктів – 07, 08, 26, 35, 40.

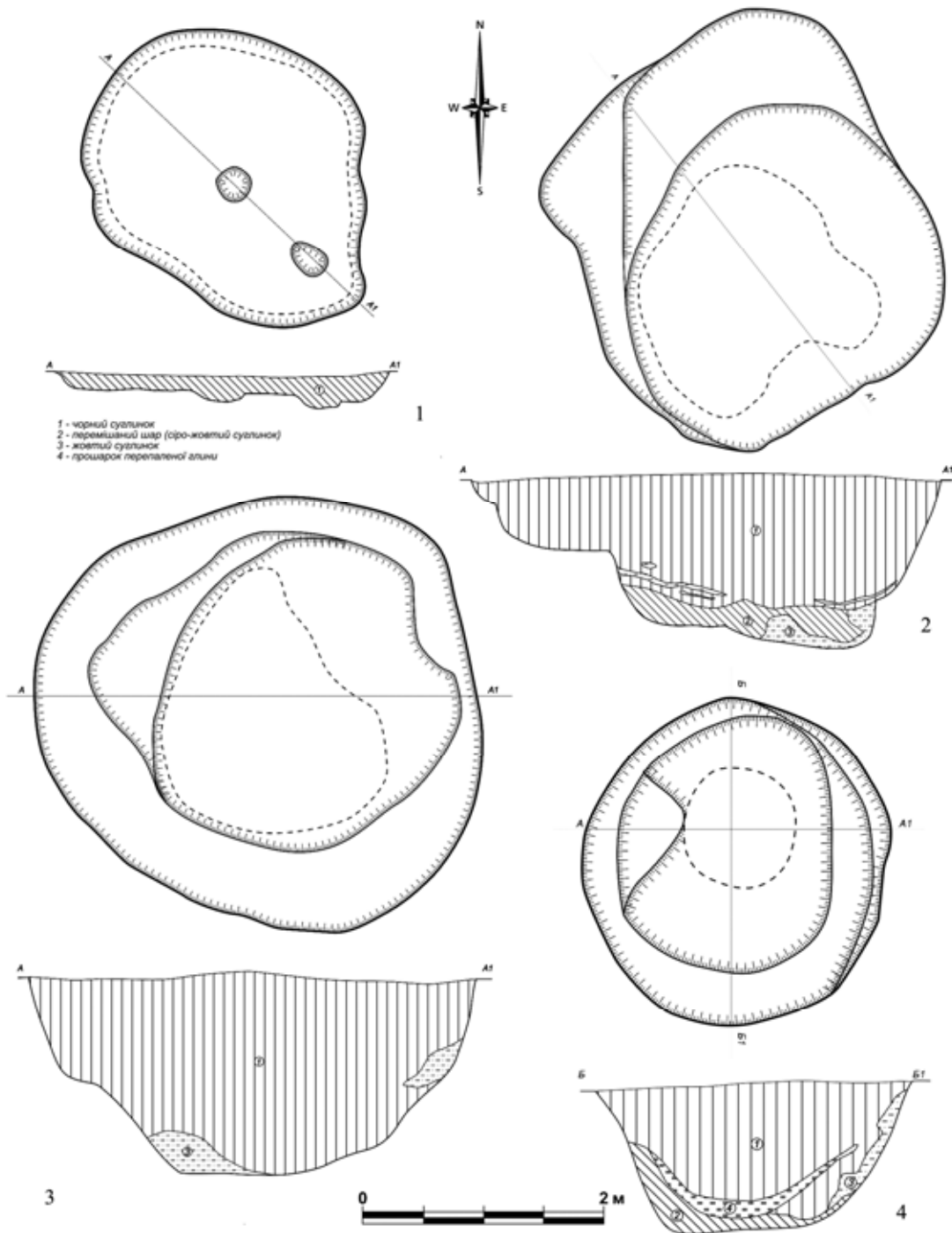

Рис. 6. Поселення Соکیلники-1, господарські споруди і ями пізньоримського часу: 1 – об’єкт 14; 2 – об’єкт 26; 3 – об’єкт 35; 4 – об’єкт 36 (рис. 3. Ільчишин)
 Fig. 6. Sokilnyky-1 settlement, household buildings, and pits of the Late Roman period: 1 – object 14; 2 – object 26; 3 – object 35; 4 – object 36 (fig. by Z. Ilchshyn)

Стовпові ями (об’єкти 09–11, 20–24, 29, 32–34, 41–45) переважно округлої форми невеликого діаметру та глибини (рис. 7, 9–18). Частина стовпових ям має сучасне походження і могла залишитися від господарської діяльності на дачних ділянках (об’єкти 9–11, 20–23, 45).

Таблиця 1

Перелік та характеристика об'єктів на пам'ятці Сокільники-1

№ з/п	Тип об'єкта	Форма об'єкта та його склад	Розміри (м)				Вид заповнення; знахідки	Сектор	Хронологія
			Шир. / Діам.	Довж.	Глиб.				
01	Господарська яма	Овальна, дно заокруглене	0,86	0,58	0,4	Темно-сірий (до чорного) суглинок, дрібні уламки печини	502	VIII–IX ст.	
02	Господарська яма	Округла, дно нерівне	1,66	1,74	0,82	Чорний суглинок; дрібні уламки печини та вугликів	502	VIII–IX ст.	
03	Господарська яма	Овальна, дно заокруглене із підб'єм. Частково перекриває об'єкт 02	0,84	1,6	0,82	Сіро-коричневий суглинок з включеннями материкового суглинка жовтого кольору	502	Сучас.	
04	Господарська яма	Вісімкоподібна, із двох частин, дно заокруглене, в більшій частині – стовпова ямка	0,96–1,64	2,9	0,8–1,06	Чорний суглинок, вугілля, дрібні уламки печини	472	VIII–IX ст.	
05	Житло	Підпрямокутне, дно плоске, на кутах, по периметру та по центральній вісі – стовпові ямки, в північному куті – розвал пічки	3	3,3	0,2–0,4	Темно-сірий (до чорного) суглинок. Уламки ліпного посуду, коса-горбуша. Розвал пічки складається із уламків печини та каміння середнього розміру	442–443	VII ст. (?)	
06	Господарська яма	Овальна, дно плоске з приступкою	0,92	1,8	0,22	Чорний суглинок з дрібними уламками печини. Ліпна та кружальна кераміка, вироби із заліза	502	VIII–X ст.	
07	Господарська яма	Овальна, дно заокруглене. У західній частині – стовпова ямка. З'єднується з об'єктом 08	1,4	1,88	0,6	Темно-сірий із переходом до чорного суглинок з дрібними уламками печини	472	III–IV ст.	
08	Господарська споруда	Підпрямокутна з заокругленими	4	4,68–5,8	1	Темно-сірий із переходом до	442, 472	III–IV ст.	

		кутами та виступом у східній частині, що з'єднується з об'єктом 07				чорного суглинок із дрібними уламками печини та вугілля. Уламки ліпного та кружального посуду, кістки тварин		
09	Стовпова яма	Округла, дно заокруглене	0,3	-	0,18	Темно-сірий суглинок	499	Сучас.
10	Стовпова яма	Округла, дно заокруглене	0,28	0,32	0,12	Темно-сірий суглинок	499	Сучас.
11	Стовпова яма	Округла, дно заокруглене	0,2	-	0,07	Темно-сірий суглинок	499	Сучас.
12	Господарська яма	Округла, стінки прямі, дно плоске з приступками	1,3	1,58	0,72	Чорний суглинок із дрібними уламками печини; уламки ліпного та кружального посуду	469	III-IV ст.
13	Господарська яма	Округла, дно заокруглене	1,14	1,3	0,46	Чорний суглинок зі зкупченням вугілля та дрібних уламків печини в центральній частині; уламки ліпного та кружального посуду	440	III-IV ст.
14	Господарська яма	Овальна, дно плоске. Уздовж довгої вісі – дві стовпові ямки	2,2	2,8	0,32	Темно-сірий (до чорного) суглинок з уламками печини	440	III-IV ст.
15	Господарська яма	Округла, дно рівне	1,44	1,54	0,8	Темно-сірий (до чорного) суглинок із включеннями уламків печини; ліпний та кружальний посуд	439	III-IV ст.
16	Господарська яма	Округла, дно заокруглене	1,46	1,52	0,96	Темно-сірий (до чорного) суглинок із включеннями уламків печини	439	III-IV ст.
17	Господарська яма	Округла, дно плоске	1,94	2,2	0,62	Чорний суглинок з включеннями уламків печини та вугликів; ліпний та кружальний посуд	409, 439	III-IV ст.
18	Господарська яма	Овальна, дно рівне	2	2,18	1,24	Темно-сірий суглинок із уламками печини та вугілля; ліпний та кружальний посуд	439	III-IV ст.

19	Господарська яма	Аморфна, дно плоске	1,7	2,3	0,82	Суглинок сірого кольору з прошарками	472, 502	VIII-IX ст.
20	Стовпова яма	Аморфна, дно заокруглене	0,22	0,3	0,12	Темно-сірий суглинок	499	Сучас.
21	Стовпова яма	Овальна, дно заокруглене	0,18	0,24	0,06	Темно-сірий суглинок	499	Сучас.
22	Стовпова яма	Овальна, дно заокруглене	0,3	0,33	0,22	Темно-сірий суглинок	498	Сучас.
23	Стовпова яма	Овальна, дно заокруглене	0,23	0,26	0,07	Темно-сірий суглинок	498	Сучас.
24	Стовпова яма	Округла, дно заокруглене	0,54	-	0,2	Темно-сірий суглинок	468	III-IV ст.
25	Житло	Овальне, дно плоске, у східній частині залишки глинобитного вогнища, в північній частині – подвійна господарська яма, у центрі – три стовпові ями	3,3	4	0,18-0,4	Чорний суглинок, уламки посуду	468	III-IV ст. (?)
26	Господарська споруда	Аморфна, наближена до овалу, дно плоске, з північно-західної сторони – приступки	3,88	4,48	1,4	Темно-сірий до чорного суглинок, із включенням дрібних уламків печини, прошарками супіску. Уламки ліпного посуду, кістки тварин	438, 439	III-IV ст.
27	Господарська яма	Овальна, дно плоске	1,32	1,42	0,8	Чорний суглинок із дрібними уламками печини	439	III-IV ст.
28	Господарська яма	Овальна, дно плоске	1,64	1,86	0,36	Чорний суглинок із дрібними уламками печини	408, 409	III-IV ст.
29	Стовпова яма	Округла, дно лінзоподібне	0,7	-	0,24	Чорний суглинок із дрібними уламками печини	409	III-IV ст.
30	Житло	Підтрикутне, дно плоске. Уздовж західної стінки – скупчення каміння та обмазки (піч). уздовж північної та західної стінок – стовпові ями	3,2	3,58	0,2-0,4	Чорний суглинок із дрібними уламками печини, вугіллям; уламки ліпного посуду	559	VIII-IX ст.

31	Вогнище	Овальне, дно заокруглене. У заповненні – скупчення каміння, по периметру обмазане шаром глини	0,95	1	0,28	Чорний суглинок із дрібними та середніми шматочками вугілля, камінням	558	III–IV ст.
32	Стовпова яма	Округла, дно плоске	0,78	–	0,23	Чорний суглинок	499	III–IV ст.
33	Стовпова яма	Округла, дно плоске	0,72	–	0,16	Чорний суглинок	499	III–IV ст.
34	Стовпова яма	Овальна, дно заокруглене	0,56	0,7	0,3	Чорний суглинок	468	III–IV ст.
35	Господарська споруда	Округла, дно лінзоподібне, стінки з уступами	3,68	3,71	1,64	Чорний суглинок із дрібними уламками печини; уламки ліпного та кружального посуду	470, 471	III–IV ст.
36	Господарська яма	Округла, дно плоске, стінки з приступками	2,04	2,16	1,04	Темно-сірий суглинок, прошарок із глини, чорний суглинок	468, 498	III–IV ст.
37	Вогнище	Підпрямокутне, дно плоске. У заповненні – скупчення каміння, по периметру обмазане шаром глини	1,06	1,32	0,34	Темно-сірий суглинок із плямами чорного кольору із дрібними та середніми шматочками печини, вугілля, камінням	528	III–IV ст.
38	Вогнище	Овальне, дно плоске. У заповненні скупчення каміння, по периметру обмазане шаром глини	1,07	1,1	0,24	Чорний суглинок із дрібними шматочками вугілля, обмазки, каміння	498	III–IV ст.
39	Господарська яма	Округла, дно заокруглене	1,24	1,3	0,9	Чорний суглинок із дрібними уламками печини. У нижній частині – перемішаний із материковим ґрунтом	500	III–IV ст.
40	Господарська споруда	Прямокутна, дно плоске, стінки вертикальні	0,9–1,1	2,4	0,98	Темно-сірий суглинок, прошарок піску, чорний суглинок	557	VIII–IX ст.
41	Стовпова яма	Округла, дно плоске	0,82	–	0,3	Темно-сірий суглинок	500	III–IV ст.
42	Стовпова яма	Овальна, дно заокруглене	0,66	–	0,09	Темно-сірий суглинок	500	III–IV ст.

43	Стовпова яма	Округла, дно плоске	0,6	-	0,2	Темно-сірий суглинок	529	III–IV ст.
44	Стовпова яма	Овальна, дно плоске	0,6	-	0,14	Темно-сірий суглинок	499, 500	III–IV ст.
45	Стовпова яма	Округла, дно лінзоподібне	0,2	-	0,1	Темно-сірий суглинок	442	Сучас.

За хронологічною ознакою можна виділити об'єкти трьох періодів: ранній горизонт, що належить до пізньоримського періоду (III–IV ст. н. е.); другий горизонт, який попередньо можна віднести до V–VII ст. н. е. та пов'язувати з празькою археологічною культурою; третій горизонт, що належить до VIII–IX ст. н. е. та райковецької культури.

Серед об'єктів пізньоримського періоду виділяються 1 житло (об'єкт 25), 3 вогнища (об'єкти 31, 37, 38), 3 господарські споруди (об'єкти 07–08, 26, 35), 12 господарських ям (об'єкти 12–19, 27–28, 36, 39), 10 стовпових ям (об'єкти 24, 29, 32–34, 41–44).

Житлова споруда (об'єкт 25). Овальна в плані з невеликим виступом у північному напрямку, виявлена на рівні материкової поверхні в північно-західному куті сектора 468 (рис. 3). Розміри житла становлять 4×3,3 м, долівка заглиблена на 0,12–0,18 м. У північно-східній частині споруди розташовані залишки вогнища у вигляді округлої плями перепаленої глини діаметром 0,52 м та завтовшки до 0,04 м. Заповнення – суглинок практично чорного кольору. У північній частині споруди – подвійна ямка розміром 1,2×0,6–0,8 м та глибиною до 0,4 м від рівня виявлення. Ще три ямки локалізовані вздовж центральної осі. Їхній діаметр дорівнює 0,24–0,46 м, глибина – 0,1–0,28 м. Подібні споруди дослів у 1976 р. Д. Козак на поселенні Сокільники.

У заповненні знайдено уламок денця миски пізньоримського періоду. Стінка сильно відігнута назовні, край денця загострений (рис. 3, 1). Поверхня гладка, темно-сірого кольору, у тісті помірна домішка дрібного піску та наявні фракції шамоту.

Об'єкти, які інтерпретують як вогнища (об'єкти 31, 37, 38), мали спільні характерні риси: всі вони зафіксовані окремо від інших археологічних об'єктів, у культурному шарі вище рівня материкової поверхні (рис. 4). Вони мали овальну або підпрямокутну форму із заокругленими кутами, обмазку бокових стінок шаром глини завтовшки 0,04–0,06 м, скупчення каміння з дрібними та середніми шматками глиняної обмазки, вугликів, попелу в заповненні. Об'єкт 31 мав розмір 1,3×0,95 м, завглибшки 0,28 м від рівня виявлення. Об'єкт 37 – 1,32×1,06 м, завглибшки 0,34 м, об'єкт 38 – 1,1×1,07 м, завглибшки 0,24 м. Розміри камінців у заповненні, частково розтрощених від високої температури, – 0,1–0,15 м.

В об'єктах 31 та 37 рухомого археологічного матеріалу не виявлено, у заповненні об'єкта 38 знайдено точильний брусок. Він виготовлений із дрібноабразивного каменю, прямокутний у плані, квадратний у перетині (рис. 14, 7). Середина дещо спрацьована. Розміри становлять 4,4×1,6×1,4 см.

Знайдено також 7 уламків ліпної і кружалної кераміки пізньоримського періоду та 2 фрагменти горщиків райковецької культури. Ліпний посуд має горбкувату або заглажену поверхню сіро-коричневого або світло-коричневого кольорів. Виготовлений із глиняного тіста з помірною домішкою некаліброваних фракцій шамоту. Подекуди використовувався дрібний пісок, вапняк або органічні домішки.

Кружалний посуд представлений уламком денця миски на кільцевому піддоні. Поверхня посудини – гладка світло-сірого кольору. У глиняному тісті присутні поодинокі домішки дуже дрібних фракцій шамоту.

Ранньокружална кераміка слов'янського часу відрізняється шорсткою поверхнею сіро-коричневого та темно-сірого кольорів. Посуд виготовлений із глиняного тіста зі значними домішками дрібних фракцій піску та шамоту.

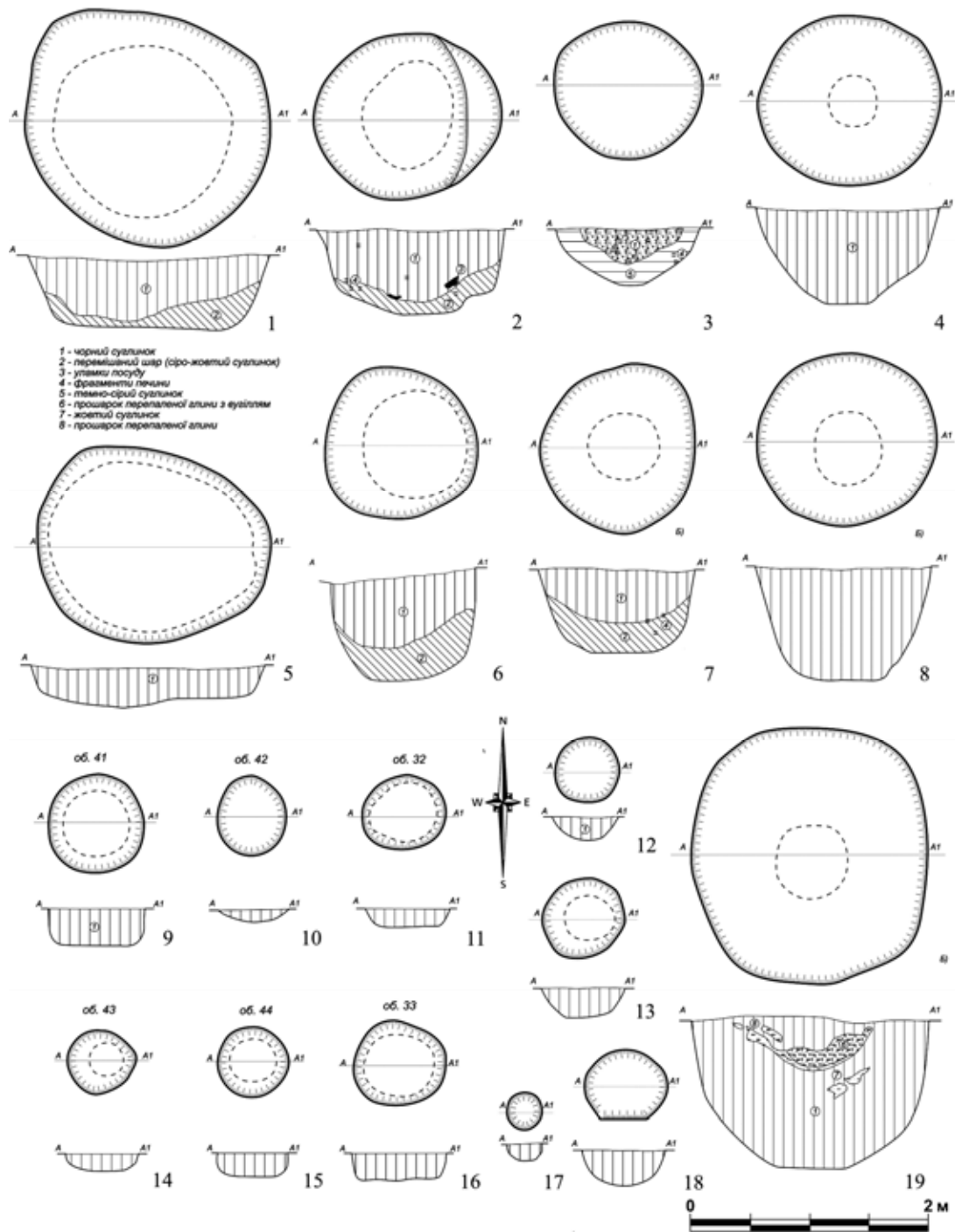

Рис. 7. Поселення Сокильники-1, господарські і стовпові ями пізньоримського часу: 1 – об’єкт 17; 2 – об’єкт 12; 3 – об’єкт 13; 4 – об’єкт 14; 5 – об’єкт 28; 6 – об’єкт 39; 7 – об’єкт 27; 8 – об’єкт 16; 9 – об’єкт 41; 10 – об’єкт 42; 11 – об’єкт 32; 12 – об’єкт 24; 13 – об’єкт 29; 14 – об’єкт 43; 15 – об’єкт 44; 16 – об’єкт 33; 17 – об’єкт 45; 18 – об’єкт 34; 19 – об’єкт 18 (рис. 3. Ільчишин)

Fig. 7. Sokilnyky-1 settlement, household and pillar pits of the Late Roman period: 1 – object 17; 2 – object 12; 3 – object 13; 4 – object 14; 5 – object 28; 6 – object 39; 7 – object 27; 8 – object 16; 9 – object 41; 10 – object 42; 11 – object 32; 12 – object 24; 13 – object 29; 14 – object 43; 15 – object 44; 16 – object 33; 17 – object 45; 18 – object 34; 19 – object 18 (fig. by Z. Ilchshyn)

Подібні за конструкцією та функціональним призначенням споруди на території заходу України знайдені на поселеннях пізньоримського періоду. Наприклад, аналогічний об'єкт досліджений під час розкопок 2004–2005 рр. поселення III–IV ст. Стоділки-1 [Козак та ін., 2011. с. 20, рис. 21, фото 35–37]. Ще два схожих об'єкти походять із розкопок 2015 р. на поселенні черняхівської культури Старий Яричів-3 [Осаульчук та ін., 2016. с. 34].

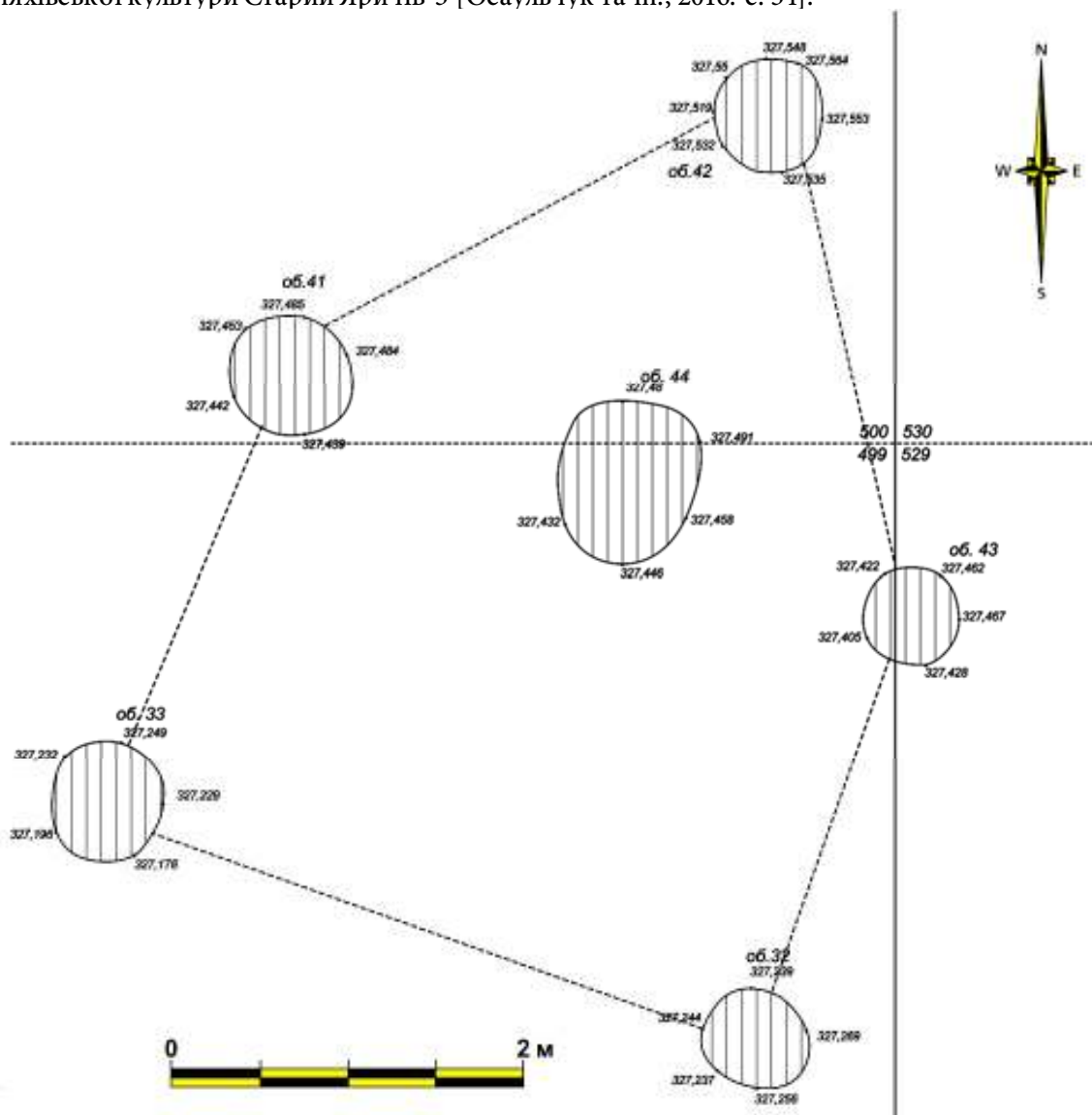

Рис. 8. Поселення Соکیلники-1, наземна стовпова конструкція пізньоримського часу (рис. Д. Мостовий, З. Ільчишин)

Fig. 8. Sokilnyky-1 settlement, ground pillar construction of the Late Roman period (fig. by D. Mostovyi, Z. Ilchyshyn)

Перша господарська споруда пізньоримського періоду мала складну конструкцію та складалася з двох об'єктів (об'єкти 07–08), які початково зафіксовані як окремі ями, а після завершення дослідження були визначені як частини однієї складної споруди (рис. 5). Контури об'єкта зафіксовано на рівні материка в північній частині розкопу, на межі секторів 442 і 472, на південний схід від об'єкта 05, у центрі північного скупчення об'єктів. Була розчищена аморфна пляма темно-сірого, майже чорного кольору з виступом у східній частині (об'єкт 08),

який з'єднався з овальною плямою (об'єкт 07). Розмір об'єкта 07 становив 1,88×1 м, максимальна глибина – 0,6 м. Дно ями заокруглене, з невеликою приступкою, у центрі – стовпова аморфна ямка, діаметром до 0,4 м, завглибшки до 0,18 м.

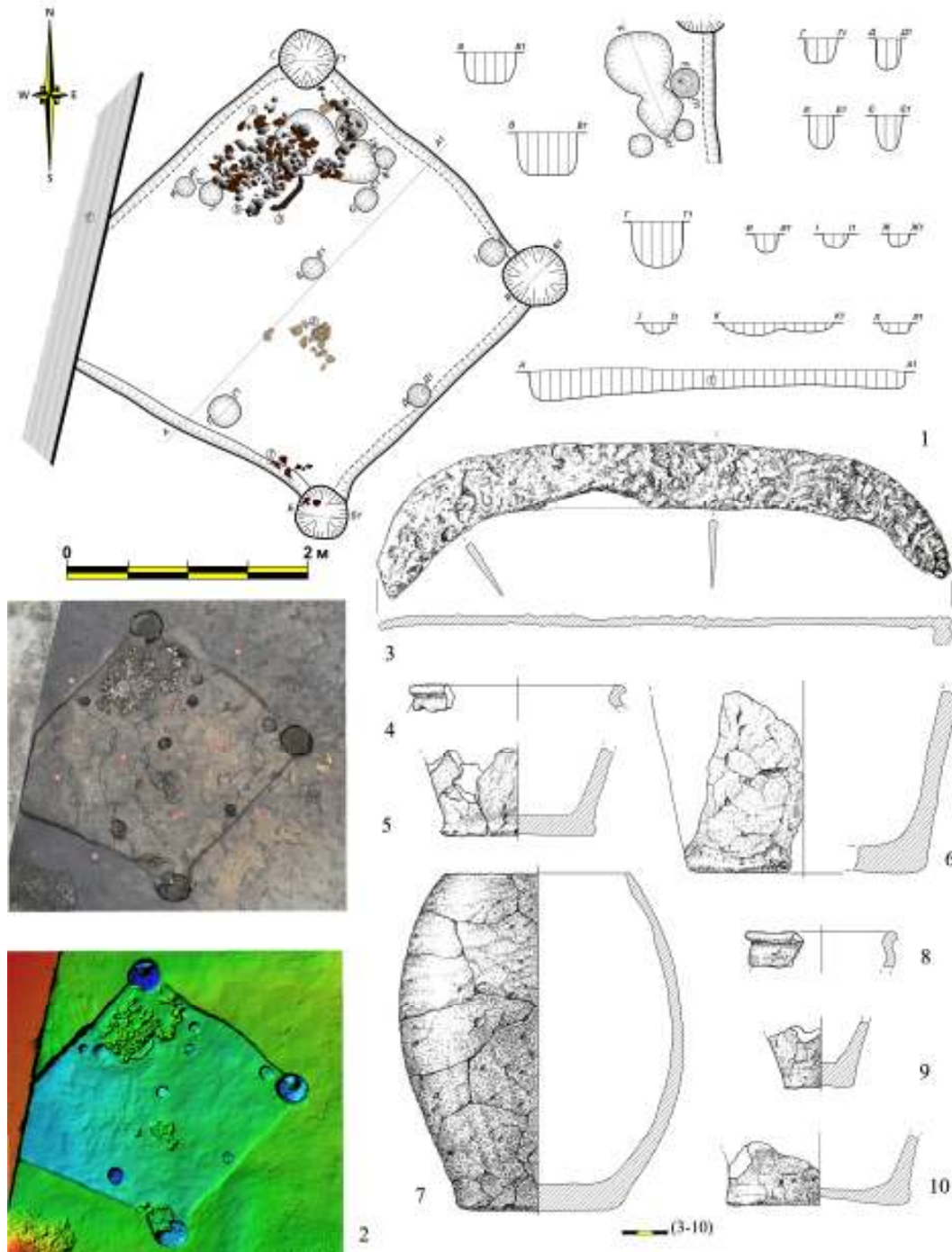

Рис. 9. Поселення Сокільники-1: об'єкт і матеріали празької культури: 1 – план і перетини житла (об'єкт 05); 2 – 3D реконструкції об'єкта; 3 – серп залізний, 4-5, 7-10 – кераміка з заповнення житла; 6 – фрагмент посудини з культурного шару (рис. Д. Мостовий, З. Ільчишин, І. Принада)

Fig. 9. Sokilnyky-1 settlement: object and materials of Prague culture: 1 – plans and sections of the dwelling (object 05); 2 – 3D reconstruction of the object; 3 – iron sickle, 4-5, 7-10 – ceramic from the in-fill of the dwelling; 6 – fragment of a vessel from cultural layer (fig. by D. Mostovyi, Z. Ilchyshyn, I. Prynada)

Об'єкт 08 має розміром 5,8×4 м, максимальна глибина становить 1 м. Після повного вибирання з'ясувалося, що об'єкт мав підпрямокутну форму з заокругленими кутами. Споруда була орієнтована кутами за сторонами світу. Виступ, що переходить в об'єкта 07, розташований із західної сторони, він відділяється від основної частини двома приступками. У центрі об'єкта 08 зафіксовано два заглиблення, витягнуті за лінією північний захід – південний схід. Також уздовж центральної осі об'єкта розташовані 4 стовпові ями: 2 – біля північно-західної стінки, 1 – біля південно-східної, та 1 – у східній частині об'єкта, посеред найбільшого заглиблення дна. Діаметр стовпових ямок дорівнює 0,28–0,44 м, глибина – 0,1–0,4 м.

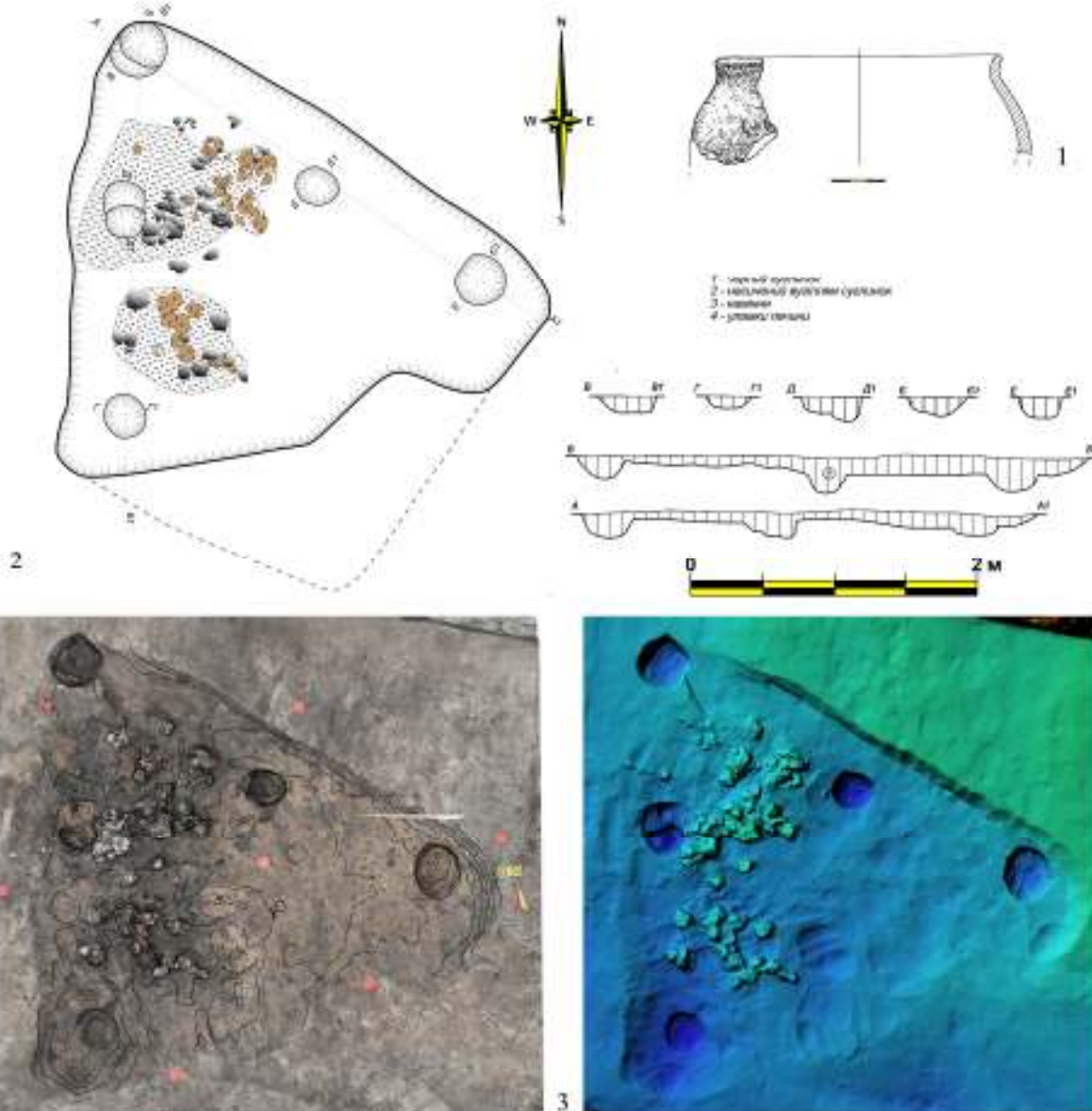

Рис. 10. Поселення Сокільніки-1, житло (об'єкт 30) ранньослов'янського часу (VIII–IX ст.): 1 – уламок посудини із заповнення об'єкта; 2 – план і перетини об'єкта; 3 – 3D реконструкції об'єкта (рис. Д. Мостовий, З. Ільчишин, І. Принада)

Fig. 10. Sokilnyky-1 settlement, dwelling (object 30) Early Slavic period (8th–9th century): 1 – fragment of a vessel from in-fill of the object; 2 – plan and sections of the object; 3 – 3D reconstruction of the object (fig. by D. Mostovyi, Z. Ilchyshyn, I. Prynada)

Заповнення переважно складалось із суцільного шару темно-сірого, майже чорного гумусованого суглинку, насиченого вугликами та дрібними шматками глиняної обмазки. У центральній частині на глибині 0,8 м від рівня виявлення зафіксований тонкий прошарок суглинку жовтого кольору, нижче якого заповнення мало світліше забарвлення.

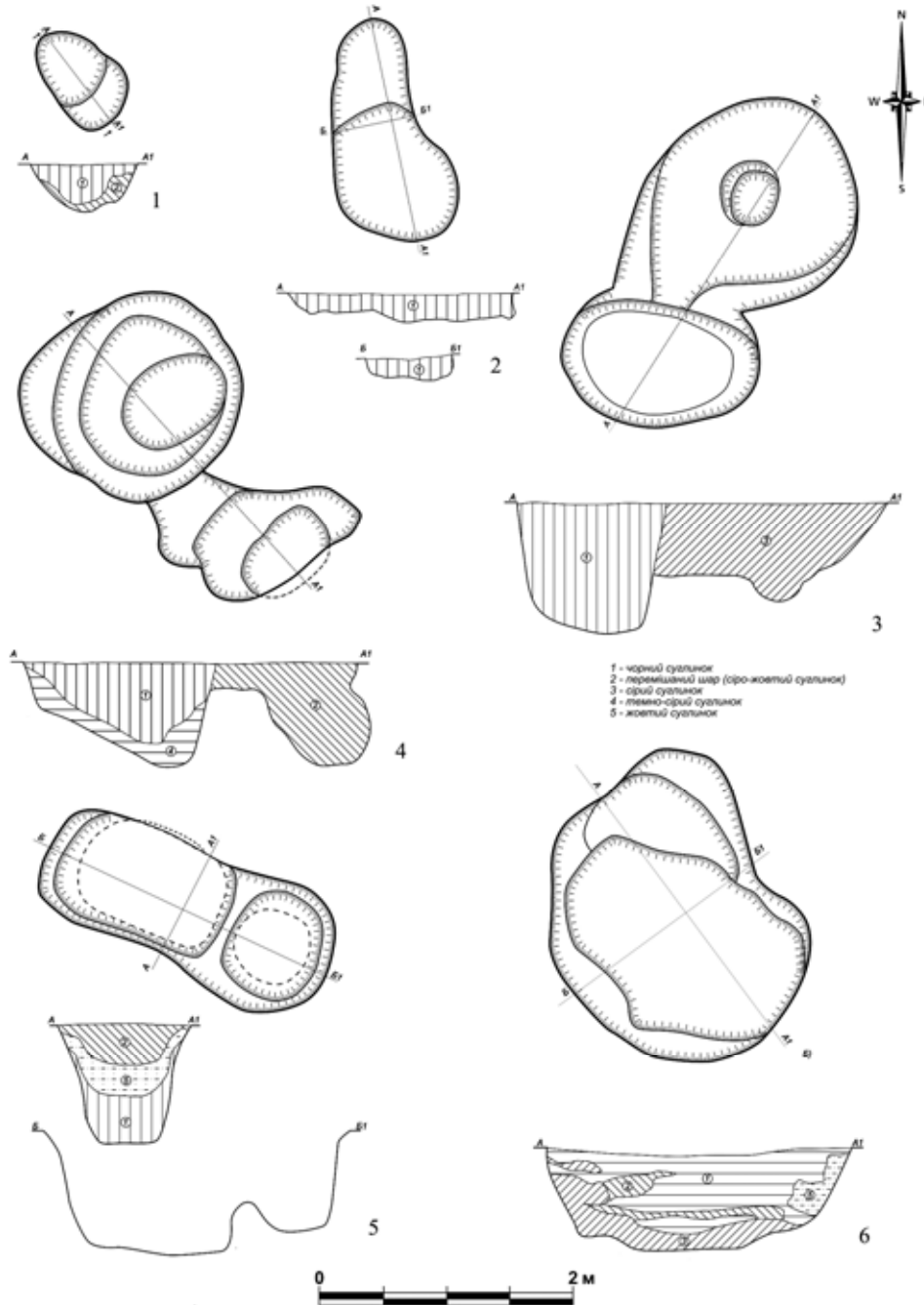

Рис. 11. Поселення Сокильники-1, об'єкти ранньослов'янського часу (VIII–IX ст.): 1 – об'єкт 1; 2 – об'єкт 6; 3 – об'єкт 4; 4 – об'єкти 2–3; 5 – об'єкт 40; 6 – об'єкт 19 (рис. 3. Ільчишин)
Fig. 11. Sokilnyky-1 settlement, objects of Early Slavic period (8th–9th century): 1 – object 1; 2 – object 6; 3 – object 4; 4 – object 2–3; 5 – object 40; 6 – object 19 (fig. by Z. Ilchshyn)

В об'єкті 08 знайдено уламок залізної дужки від відра. Збереглося одне кріплення у вигляді краплеподібного завитка, із потовщенням на кінці. Довжина уламка – 31,7 см, товщина – 0,8 см (рис. 13, 9).

Із цього ж об'єкта походять два уламки від ножа. Держак відділений розширенням полотна леза, лезо з вигнутою спинкою (рис. 13, 6). Розміри виробу становлять 8,8×0,9–1,6×0,4–0,6 см.

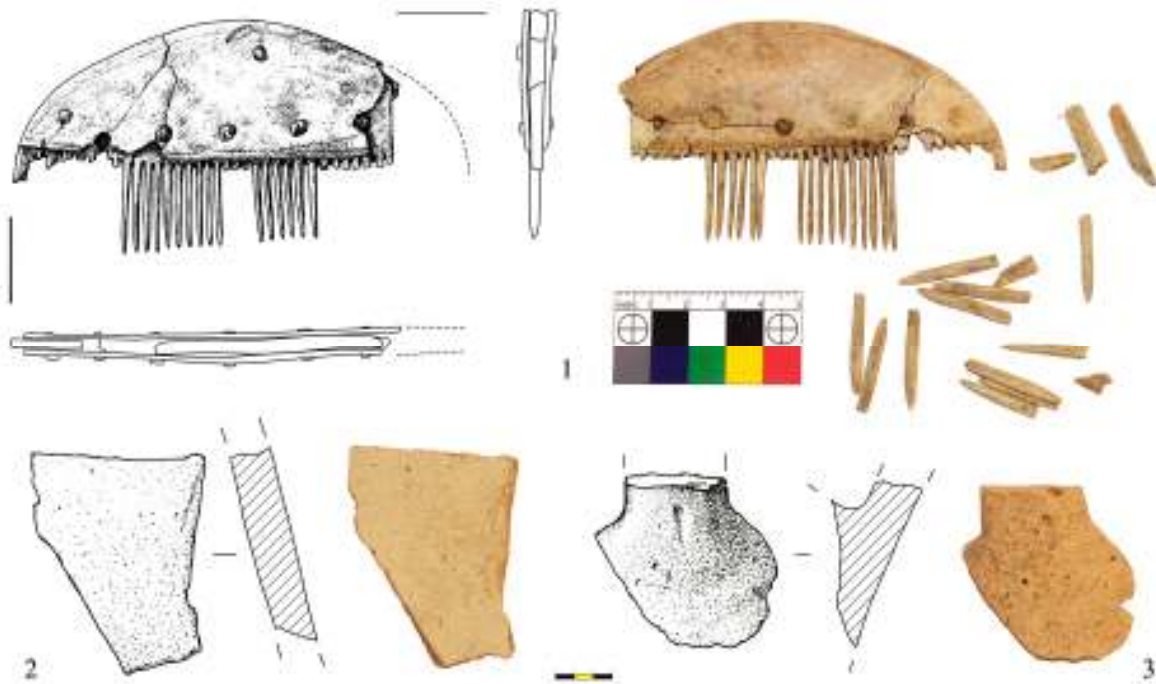

Рис. 12. Поселення Сокильники-1, індивідуальні знахідки: 1 – гребінь кістяний (об'єкт 35); 2–3 – уламки амфор (об'єкт 35) (рис. І. Принада)

Fig. 12. Sokilnyky-1 settlement, individual finds: 1 – bone comb (object 35); 2–3 – fragments of amphoras (object 35) (fig. by I. Prynada)

Також знайдено уламок, ймовірно, залізної прикраси (?) у формі лунниці розміром 3,2×1,4×0,3 см (рис. 13, 8) та виріб з одним загостреним кінцем і округлою головкою – шпилька або шило (рис. 13, 1) із округлим у перетині стержнем, завдовжки 18,4 см, завтовшки 0,5 см і розміром голівки 1,2×1,7 см.

Вироби з каменю представлені двома точильними брусками. Перший – прямокутний у перетині, грані частково заполіровані, закінчення заокруглене. Розмір – 6,9×2,8×2,1 см (рис. 14: 8). Другий – квадратний у перетині, із частково заполірованими гранями. На одній із граней є борозенки для заточування голок. Розмір становить 3,3×3,3×2,7 см (рис. 14, 6).

Керамічний комплекс із об'єкта 07 представлений уламками ліпного та кружального посуду, переважно пізньоримського періоду і кількома уламками горщиків слов'янського часу. Посуд пізньоримського періоду відрізняється за складом тіста: помірні домішки дрібно та крупнозернистих фракцій шамоту для ліпної кераміки. Поверхні заглажені або горбкуваті, сірого або світлого сіро-коричневого кольору.

Кружальна кераміка пізньоримського періоду представлена уламком вінця та стінки. Вінце походить від слабопрофільованої посудини із коротким, відігнутих назовні та заокругленим краєм вінця. Тісто щільне, добре вимішане, практично без домішок, поверхні гладкі, дещо підлющені.

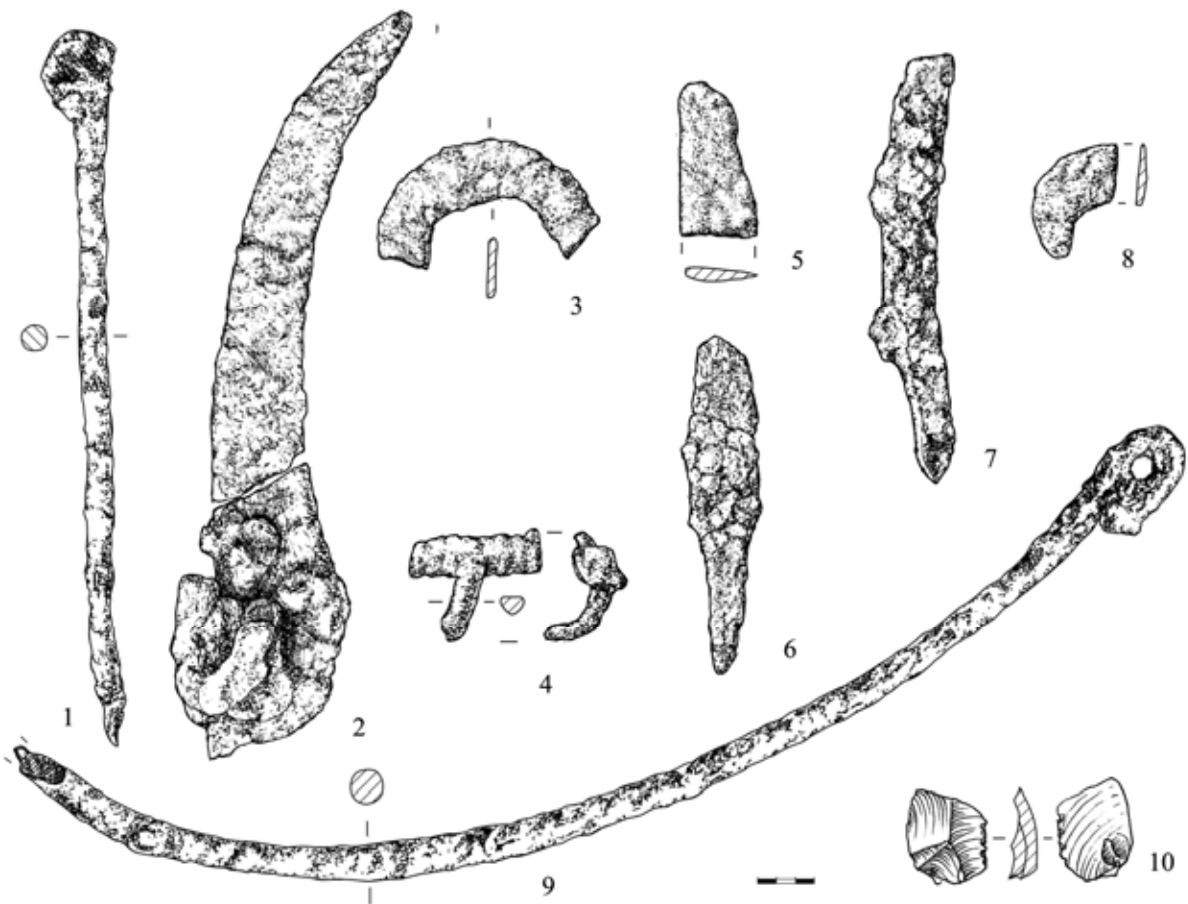

Рис. 13. Поселення Сокільники-1, індивідуальні знахідки: 1 – шпилька залізна (об'єкт 08); 2 – фрагмент серпа (об'єкт 08); 3, 8 – залізні вироби (об'єкт 08); 4 – фрагмент залізної фібули (об'єкт 06); 5–7 – уламки залізних ножів (5 – об'єкт 35, 6–7 – об'єкт 08); 9 – уламок ручки від відра (об'єкт 08); 10 – відщеп кременевий (об'єкт 08) (рис. І. Принада)

Fig. 13. Sokilnyky-1 settlement, individual finds: 1 – iron pin (object 08); 2 – a fragment of a sickle (object 08); 3, 8 – iron products (object 08); 4 – a fragment of iron fibulae (object 06); 5–7 – fragments of iron knives (5 – object 35, 6–7 – object 08); 9 – a fragment of a bucket handle (object 08); 10 – flint flake (object 08) (fig. by I. Prynada)

Слов'янській кераміці притаманна значна домішка дрібного піску в глиняній масі, шорстка поверхня сіро-коричневого або сіро-рожевого кольорів. Збереглася верхня частина горщика слабопрофільованої форми з вінцем середньої довжини, відігнутих назовні із потоншеним та заокругленим краєм.

Керамічний комплекс із заповнення об'єкта 08 представлений 196 фрагментами ліпного та кружального посуду (32 вінця, 37 денець, розвал посудини, 126 уламків боковин). Кількісно переважають уламки ліпного та кружального посуду пізньоримського періоду (182 фрагменти), решта належить до ранньослов'янського часу (рис. 16, 1–9, 11–12, 14, 17–19; 17, 13, 14, 16, 19, 23, 24, 26, 27; 18, 10, 13, 17).

Ліпна кераміка представлена переважно слабопрофільованими горщиками із низьким плічком, дещо відігнутих назовні коротким вінцем із заокругленим краєм. Рідше трапляються горщики, в яких діаметр вінця більший за максимальне розширення тулуба. Поверхні горщиків горбкуваті або дещо заглажені. У глиняній масі переважають помірні за кількістю

домішки шамоту розміром 1–5 мм. Зерна домішок виступають над поверхнею. На уламках часто є сліди нагару.

Один горщик вдалося реконструювати повністю. Це невисока, приземкувата конічна посудина, стінки якої рівні, розхилені назовні, край вінця – заокруглений (рис. 16, 7). Поверхня посудини темного сіро-коричневого кольору, добре заглажена. У глиняній масі є домішки дрібних фракцій шамоту з незначним додатком дрібного піску.

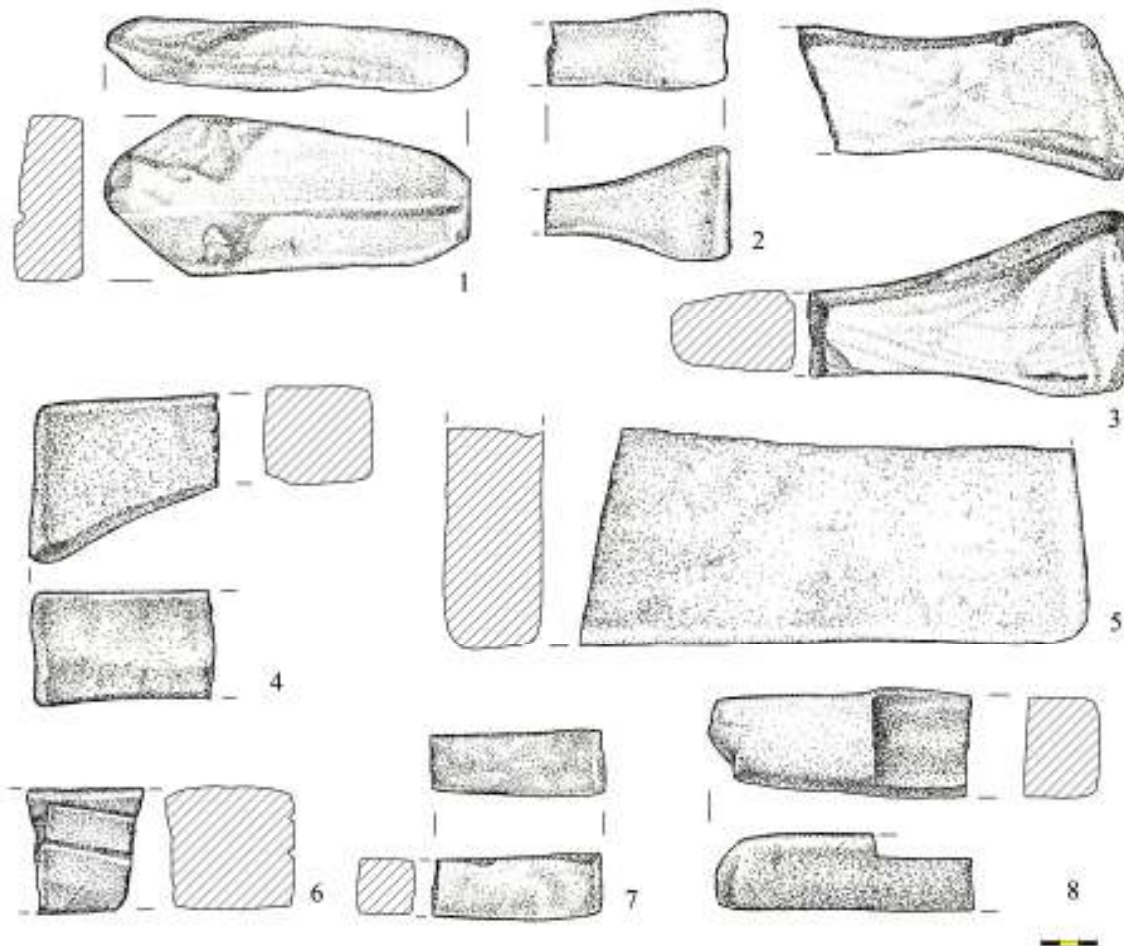

Рис. 14. Поселення Соکیلники-1, точильні бруски: 1 – об'єкт 28; 2 – об'єкт 06; 3 – об'єкт 02; 4 – об'єкт 13; 5 – об'єкт 26; 6, 8 – об'єкт 08; 7 – об'єкт 38 (рис. І. Принада)

Fig. 14. Sokilnyky-1 settlement, sharpening bars: 1 – object 28; 2 – object 06; 3 – object 02; 4 – object 13; 5 – object 26; 6, 8 – object 08; 7 – object 38 (fig. by I. Prynada)

Кружальна кераміка відрізняється добре вимішаним тістом без домішок або подекуди з дуже дрібними фракціями піску або шамоту в глині. За формою можна виділити: миски із нахиленим всередину або вертикальним краєм вінця, ребристим або дещо згладженим переломом плічка; слабoproфільовані посудини із коротким, дещо відігнутих назовні вінцем та опуклим або ребристим плічком. Денця сильно профільовані, стінки значно розхилені назовні, переважають посудини з кільцевим піддоном. Декор майже відсутній: на одному фрагменті на шийці зафіксована горизонтальна прокреслена лінія, на другому лоцнені лінії на плічку утворюють зигзагоподібний орнамент.

Кераміка слов'янського часу (12 фрагментів) має шорсткі поверхні, значні домішки дрібного піску в глиняній масі, орнамент у вигляді хвилястих та горизонтальних ліній по

плічку. Горщики за формою слабoproфільовані, вінця короткі, відігнуті назовні, краї загострені або косозрізані (рис. 18, 10, 13, 17). Цей посуд зафіксований під час зачистки контуру об'єкта та в верхньому шарі.

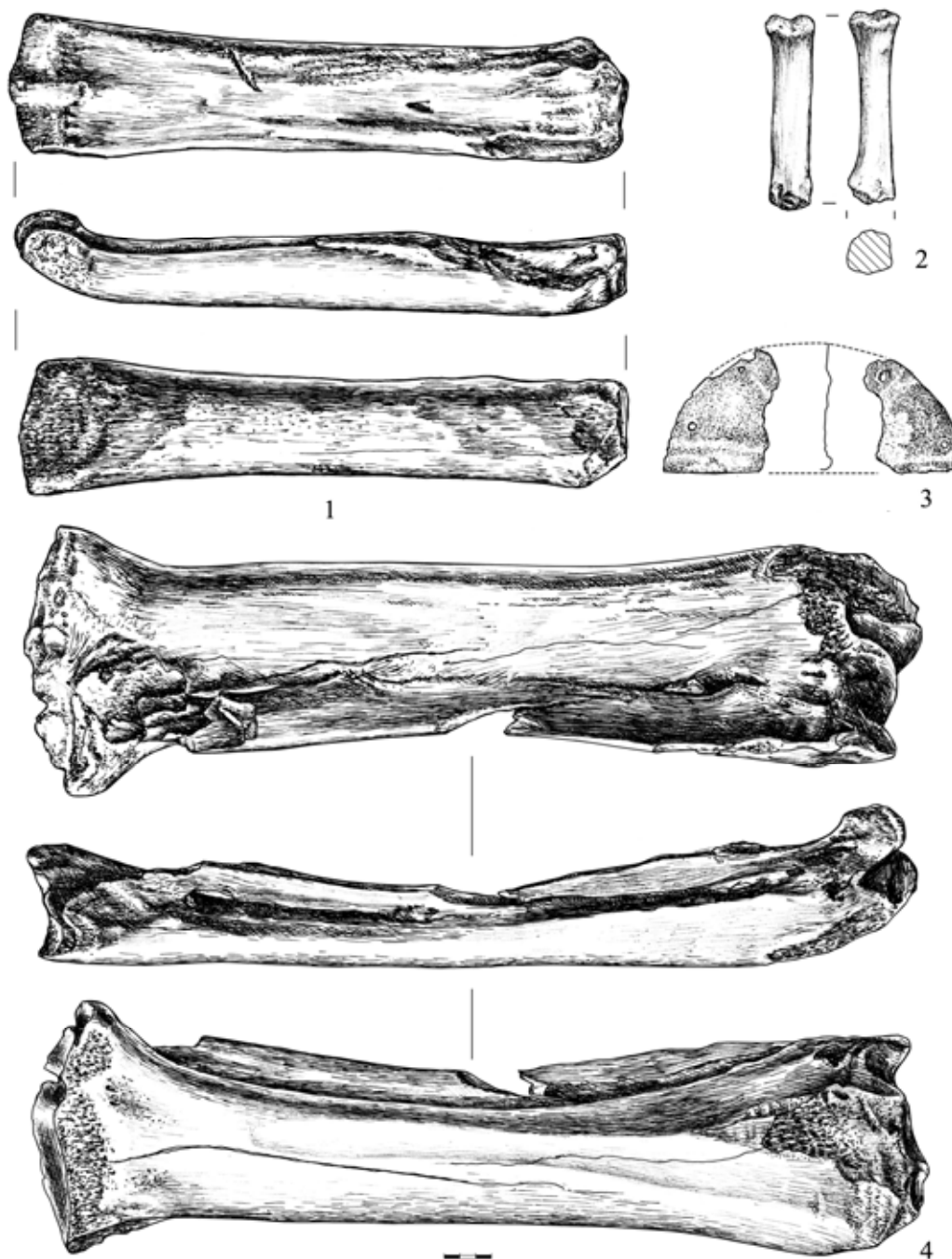

Рис. 15. Поселення Сокильниці-1, індивідуальні знахідки: 1, 4 – ковзани (лощила) кістяні (об'єкт 26); 2 – кісточка зі слідами обробки і зеленою патиною (об'єкт 12); 3 – уламки бронзової пластинки (об'єкт 12) (рис. І. Принада)

Fig. 15. Sokilnyky-1 settlement, individual finds: 1, 4 – bone polisher (object 26); 2 – small bone with traces of treatment and green patina (object 12); 3 – fragments of a bronze plate (object 12) (fig. by I. Prynada)

Друга господарська споруда (*об'єкт 26*) зафіксована в північно-східному куті сектора 438, частково заходить у сектор 439. Після розчищення заповнення розкрита частина мала наближену до прямокутника форму з заокругленими кутами, завдовжки 4,48 м і завширшки 3,88 м (рис. 6, 2). Максимальна глибина об'єкта становить 1,4 м. У південній частині стінки майже вертикальні, з півночі простежуються приступки. Дно аморфне, пласке. Під час зачистки дна зафіксований вихід ґрунтових вод. Заповнення ями майже однорідне: суглинок темно-сірого, практично чорного кольору з включеннями дрібних та середніх уламків печини та вугілля. На глибині 1,1 м від денної поверхні простежується тонкий прошарок жовтого супіску.

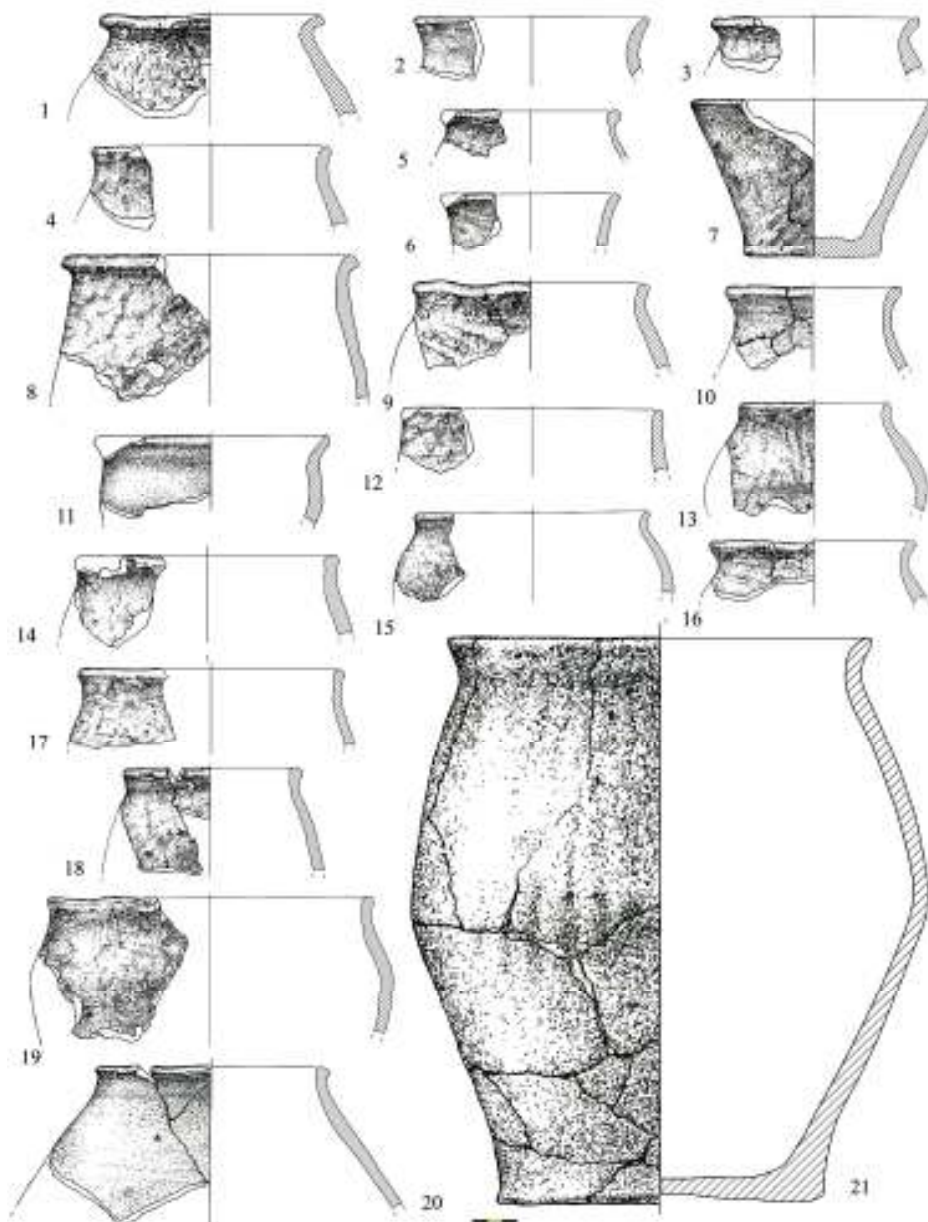

Рис. 16. Поселення Соکیلники-1, ліпний посуд пізньоримського часу: 1-9, 11-12, 14, 17-19 – об'єкт 08; 10 – об'єкт 17; 13, 16 – об'єкт 18; 15 – об'єкт 30; 20 – об'єкт 12; 21 – об'єкт 35 (рис. І. Принада)

Fig. 16. Sokilnyky-1 settlement, handmade ceramic ware of Late Roman period: 1-9, 11-12, 14, 17-19 – object 08; 10 – object 17; 13, 16 – object 18; 15 – object 30; 20 – object 12; 21 – object 35 (fig. by I. Prynada)

У заповненні знайдено велику кількість уламків ліпного та кружального посуду пізньоримського періоду (рис. 17, 1, 2), кістяне лощило, точильний брусок та уламки залізного серпа. Від серпа збереглося вістря та центральна частина. Частина із кріпленням відсутня. Спинка плавно вигнута, помірно звужується до вістря, трикутна в перетині (рис. 13, 2), довжина – 19,5 см, ширина – 2,5 см, товщина – 0,6 см. Вістря має плавний вигин. Такі серпи характерні для багатьох культур I тис. н. е. Фрагмент виробу не дозволяє докладно визначити його хронологію. Масовий матеріал із об'єкта 26 датуємо римським часом. Ймовірно, цим періодом можна датувати і фрагмент серпа [Горбаненко, Пашкевич, 2010, с. 204–214].

Також з об'єкта походить великий прямокутний у плані та в перетині точильний брусок. Краї виробу заокруглені, сам він розламаний уздовж, одне закінчення відламане, виготовлений із дрібноабразивного каменю. Розміри становлять 13,1×4,9–5,6×2,5 см (рис. 14, 5).

Один кістяний виріб з об'єкта 26 інтерпретуємо як ковзан або лощило. Він виготовлений із ліктьової кістки коня. У нижній частині простежуються сліди заполірування, частина суглобних розширень зрізана, з одного боку заокруглена та піднята вверх (рис. 15, 4). З іншого – в верхній частині на кістці є сліди потертостей від мотузки. Розмір виробу становить 28,5×4,3–8,3×2,5–3,9 см. Також знайдено ще один подібний виріб меншого розміру (19×3,2–4,1×1,6–2,3 см). Він має заполірування у нижній частині та заокруглений край (рис. 15, 1).

Керамічний комплекс із об'єкта представлений 49 уламками ліпного та кружального посуду пізньоримського періоду (9 вінець, 9 денець і придонних частин, 31 уламок стінок). Ліпний посуд за кількістю переважає над кружальним (38 проти 11). Це здебільшого уламки слабопрофільованих горщиків із коротким, дещо відігнутим назовні вінцем із заокругленим краєм, плічки якого опуклі. Один уламок походить від конічної миски з розхиленим назовні вінцем, потовщений та заокруглений край утворює округлий карниз всередині. Поверхні заглажені або горбкуваті, колір від бежевого до темно-сірого. У глиняному тісті помірні домішки некаліброваних фракцій шамоту. Іноді горщики виготовлялися із запісоченої глини, коли в тісті наявна велика кількість дуже дрібних фракцій піску (0,1–0,2 мм). У деяких фрагментах простежуються домішки органіки.

Кружальна кераміка представлена уламками переважно біконічних мисок, вінця дуже короткі, відігнуті назовні, краї потовщені та заокруглені, плічко невисоке, пряме, злам ребристий, ребро дещо зглажене. Один уламок прикрашений прокресленим зигзагоподібним орнаментом в області плічка. Поверхні посудин гладкі або залощені сірого та темно-сірого кольору. Тісто добре вимішане, домішки де-не-де або взагалі відсутні. Як домішки використовувався дуже дрібний пісок або дрібний шамот.

Один уламок денця пов'язуємо із слов'янським часом. Він має шорстку поверхню та значні домішки дрібних фракцій піску. Усередині є концентричні борозни від пальців, на дні – сліди затирання віхтем.

Верхній контур ще однієї господарської споруди (*об'єкт 35*) зафіксований на межі 470 та 471 секторів у вигляді темної плями у формі, наближеній до овалу (рис. 6, 3). Споруда по верхньому контуру мала розмір 3,71×3,68 м, завглибшки до 1,64 м від рівня виявлення. Стінки мають стрімкий ухил майже до самого дна, тільки в північно-східній частині з глибини 0,8 м стають похиліші. Долівка лінзоподібна. Основну частину заповнення становив шар темно-сірого, практично чорного гумусованого суглинку, насиченого вугликами та дрібними шматками печини. На передматериковому рівні наявні прошарки змішаного темно-сірого і жовтого суглинків.

У заповненні знайдено значну кількість уламків ліпного і кружального посуду пізньоримського періоду, уламок леза ножа, два фрагменти амфор, а також кістяний гребінь.

Гребінь виготовлений із рогу та кістки, складається із трьох частин. Частини з'єднані залізними цвяшками. Спинка дугоподібна. Накладки мають напівкруглу форму, гладкі, прикрашені прокресленою лінією по периметру (рис. 12, 1). Розмір виробу становить 10×5,3 см. Аналогічний гребінь був знайдений під час розкопок Д. Козака на сусідньому пагорбі

(поселення Сокільники). Дослідник зарахував такий гребінь до варіанту I типу I гребенів за класифікацією Сіґрід Томас та датував його III – першою половиною IV ст. [Козак, 1983. с. 49].

Цікавою є знахідка двох уламків амфор (рис. 12, 2–3). Перший уламок стінки амфори має шорсткі поверхні, зовнішня поверхня світло-цеглястий кольору, внутрішня – цеглястого, злам є двошаровим. Виготовлена з глини зі значними домішками дрібного піску. Розмір становить 6×4,5×1,1 см. Другий уламок ручки амфори овальний у перетині, має шорсткі поверхні світло-цеглястого кольору. Виготовлений із глини зі значними домішками дрібного піску та шамоту. Розмір дорівнює 4,5×2,7–4,1×1,3–1,8 см. Знахідки уламків амфор характерні для пам'яток пізньоримського періоду регіону.

Керамічний комплекс із об'єкта представлений 107 уламками ліпного та кружального посуду пізньоримського періоду (23 вінця, 14 денець, 1 розвал посудини, 68 уламків боковин). Фрагменти ліпного посуду за кількістю переважають кружальний (81 проти 25).

Уламки ліпних посудин (рис. 17, 10–11) походять переважно від слабoproфільованих горщиків, із короткими або середніми за висотою вінцями, дещо відігнутими назовні, із заокругленим або зрізаним горизонтально краєм. Плічка високі, опуклі, часто опущені ближче до середини висоти горщика, шийки плавно вигнуті. Поверхні горбкуваті, рідше заглажені. Колір поверхонь від сіро-бежевого до темно-сірого. Глиняне тісто з помірними, іноді значними домішками некаліброваних фракцій шамоту. Подекуди зафіксовано використання запісоченої глини або органічних домішок. Деякі уламки мають сліди нагару всередині або зовні біля вінця.

Вдалося повністю реконструювати одну посудину. Це ліпний опуклобокий горщик із поверхнею коричнево-сірого кольору. Вінця у нього розхилені назовні, краї заокруглені, денце пласке. Поверхня пригладжена, зі слідами затертя віхтем, горбкувата. Випал є неоднорідним. Тісто з домішками піску та крупнозернистого шамоту. Товщина стінок становить 0,7 см, діаметр вінця – 14 см, діаметр денця – 11 см, денце – 1 см завтовшки, діаметр найширшої частини – 20 см (рис. 16: 21).

Уламки кружального посуду переважно походять від ребристих приземкуватих мисок із коротким, дещо відігнутим назовні вінцем із заокругленим краєм (рис. 17, 12, 15, 17, 18, 20, 21). Денця на кільцевому піддоні та з різко розхиленими назовні стінками. Поверхні посудин є гладкими або залощеними світло-сірого, сірого та темно-сірого кольорів (один уламок має бежеве забарвлення). Миски виготовлені зі щільної, практично без домішок, глиняної маси. Подекуди простежуються домішки дуже дрібних фракцій піску або шамоту. Зафіксоване орнаментування виробів. Один фрагмент прикрашений у верхній частині плічка зигзагоподібною лінією, інший – орнаментом у формі косої сітки. На двох уламках є невисокий широкий рельєфний пружок на шийці.

Повністю реконструйована біконічна кружальна ваза сірого кольору, вінце якої є коротким, розхиленим назовні, краї заокруглені. На шийці широкий, невисокий пружок, злам ребристий, дещо зглажений. Поверхня заглажена, підлощена, випал однорідний. Тісто з домішками дуже дрібного шамоту та слюди. Ваза орнаментована сітчастими лініями. Денце розташоване на кільцевому невисокому піддоні. Товщина стінок – 0,6 см, товщина денця – 0,5 см, діаметр вінця – 21 см, діаметр денця – 8 см (рис. 17, 12).

Відзначимо, що деякі посудини виготовлені менш якісно, ніж більшість: стінки мають нерівномірну товщину, простежується більша кількість домішок у тісті або нижча якість глини, є сліди від формування пальцями на внутрішній стороні.

Господарські ями відрізняються від споруд простотою форми і конструкції. Це переважно округлі ями з округлим або пласким дном. До цього типу можна віднести об'єкти 12–18, 27–28, 36, 39.

Об'єкт 12 (рис. 7, 2). Його розмір становить 1,58×1,3 м, глибина – до 0,72 м. Стінки є стрімкими, долівка рівною, із невисокою приступкою. Об'єкт заповнений щільним суглинком чорного кольору із значною кількістю фрагментів печини.

В об'єкті 12 знайдено 2 індивідуальні знахідки: кісточка зі слідами обробки, розміром 5,8×1,1×1 см, забарвлена в зелений колір (окисли міді) (рис. 15, 2). Поряд із нею є виріб із бронзи, представлений у вигляді двох уламків накладки в формі лунниці, виготовленої із бронзової пластини. Збереглися 4 отвори вздовж вигнутої частини (рис. 15, 3). Накладка розламана навпіл, патинувана, кородрована. Розміри частин: 3,8×2,9×0,1 см та 3,5×2,6×0,08 см.

Керамічний комплекс із об'єкта представлений 16 уламками ліпного та кружального посуду пізньоримського періоду, а саме слабопрофільованими посудинами із коротким або довгим, відігнутих назовні вінцем із заокругленим чи зрізаним краєм, низьким опуклим плічком (рис. 16, 20). За складом глиняної маси вона ідентична кераміці пізньоримського періоду з описаних вище об'єктів. Відмінна особливість – тут знайдено кілька уламків, виготовлених із дуже запісоченої глини (фракції піску 0,1–0,5 мм). Один уламок боковини походить від кружального горщика із залощеною поверхнею, виготовленого із добре вимішаного тіста без домішок.

Об'єкт 13 (рис. 7, 3). Розмір цього об'єкта становить 1,3×1,14 м, глибина – до 0,46 м. Стінки є похилими, долівка – лінзоподібна. Заповнення: у центральній частині є пляма щільного суглинка чорного кольору із значною кількістю середніх фрагментів печини. Діаметр плями – до 0,5 м, товщина – 0,25 м. Основне заповнення: темно-сірого, майже чорного кольору суглинок із включеннями уламків печини. Знайдено уламки ліпної та кружальної кераміки пізньоримського періоду та точильний брусок.

Брусок виготовлений із дрібноабразивного камінця, прямокутний у перетині, один його край є розширеним, середина дуже спрацьована, грані – заповіровані (рис. 14: 4). Довжина становить 5,1 см, товщина – 2,6–2,9/3,1–4,2 см.

Керамічний комплекс знахідок із заповнення об'єкта представлений 4 уламками стінок та придонної частини посудин пізньоримського періоду (1 кружальна, 3 ліпних). Ліпний посуд із помірними домішками шамоту розміром 1–3 мм має сіро-коричнє забарвлення поверхонь. Уламок кружальної посудини має помірні домішки невеликої кількості дуже дрібного піску та сіре забарвлення поверхонь.

Об'єкт 14. Розмір – 2,8×2,2 м, глибина – 0,32 м (рис. 6: 1). Стінки його є похилими, долівка рівною. Уздовж довгої осі на долівці фіксуються дві стовпові ямки діаметром 0,28–0,34 м та глибиною до 0,1 м від рівня долівки. Заповнення: темно-сірого, майже чорного кольору суглинок із включеннями уламків печини. Рухомого археологічного матеріалу не знайдено.

Об'єкт 15. Розмір становить 1,54×1,44 м, глибина – до 0,80 м (рис. 7, 4). Стінки є похилими, долівка рівна. Заповнення однорідне: темно-сірого, майже чорного кольору суглинок із включеннями уламків печини. У заповненні знайдено буламків ліпного та кружального посуду пізньоримського періоду.

Найцікавішим є уламок верхньої частини кружальної миски пізньоримського періоду. Це профільована посудина з коротким вінцем, відігнутих назовні, потовщеним та зрізаним горизонтально краєм. Нижче шийки посудина прикрашена невисоким рельєфним пружком. Колір поверхонь сірий, домішки піску в глиняному тісті значні (фракції до 0,2 мм).

Чотири уламки походять від ліпних посудин пізньоримського періоду, із помірними домішками дрібних або середніх фракцій шамоту, сірим або світло-коричневим забарвленням поверхонь.

Один фрагмент датуємо слов'янським часом. Він відрізняється шорсткою поверхнею та значними домішками дрібного піску з шамотом. У тісті простежуються порожнини від органічних добавок.

Об'єкт 16. Розмір цього об'єкта становить 1,52×1,46 м, глибина – 0,96 м (рис. 7, 8). Стінки є похилими, дно заокруглене. Заповнення: темно-сірий суглинок із включеннями уламків печини. Знайдено два уламки стінок ліпних горщиків пізньоримського періоду із домішками дрібних та середніх фракцій шамоту.

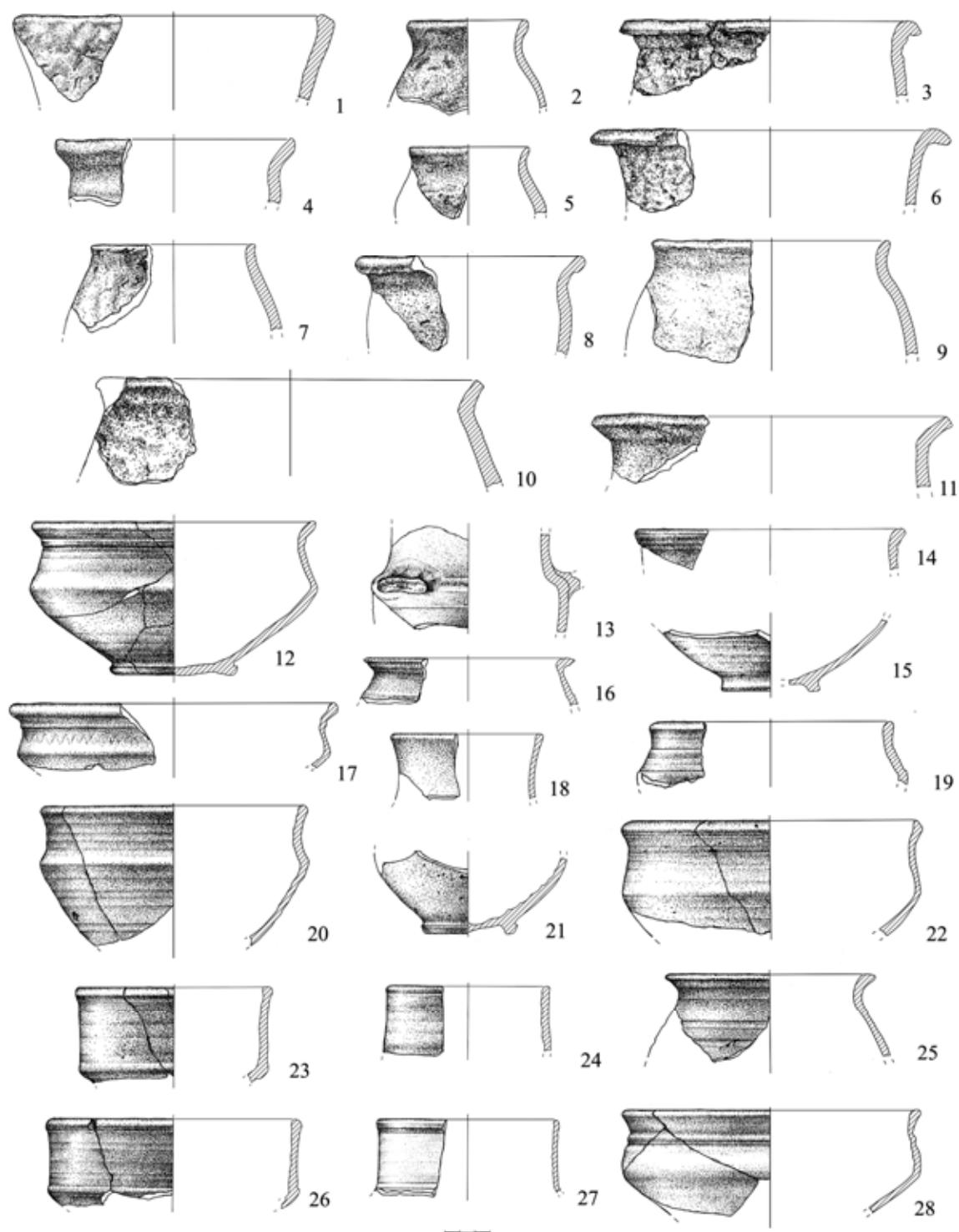

Рис. 17. Поселення Соکیلники-1, ліпний (1-11) та кружалний (12-28) посуд пізньоримського часу: 1, 2 – об'єкт 26; 3, 4, 6, 9 – об'єкт 36; 5, 8, 10-12, 15, 17, 18, 20, 21 – об'єкт 35; 13, 14, 16, 19, 23, 24, 26, 27 – об'єкт 08, 22, 25 – об'єкт 18; 28 – об'єкт 15 (рис. І. Прынада)

Fig. 17. Sokilnyky-1 settlement, handmade (1-11) and pottery (12-28) tableware of Late Roman period: 1, 2 – object 26; 3, 4, 6, 9 – object 36; 5, 8, 10-12, 15, 17, 18, 20, 21 – object 35; 13, 14, 16, 19, 23, 24, 26, 27 – object 08, 22, 25 – object 18; 28 – object 15 (fig. by I. Prynada)

Об'єкт 17 має розмір 2,2×1,94 м, глибину 0,62 м (рис. 7, 1). Стінки в нього похилі, долівка рівна. Заповнення: суглинок чорного кольору із включеннями дрібних уламків печини та вугликів, у східній частині біля долівки стає плямистим із домішками материкового суглинку світло-жовтого кольору.

Знайдено 7 уламків ліпного та кружального посуду пізньоримського періоду (1 вінце, 1 денце, 5 стінок). Верхня частина походить від ліпного профільованого горщика із вінцем середньої висоти, плавно відхиленим назовні, із заокругленим краєм (рис. 16, 10). Поверхня посудини горбкувата, у тісті помірні домішки шамоту (1–5 мм). Тісто дуже крихке, зовні та всередині помітні сліди нагару. Уламки кружального посуду мають гладку або лощену поверхню сірого кольору, та тісто практично без домішок.

Об'єкт 18. Розмір становить 2,18×2 м, глибина – 1,24 м (рис. 7, 19). Стінки похилі, долівка рівна. Заповнення: у верхній частині профілю посередині об'єкта зафіксована лінза суглинку чорного кольору із великою кількістю уламків печини та вугілля діаметром до 1,05 м, завтовшки до 0,3 м; основну частину заповнення становив темно-сірий суглинок світлішого відтінку з включеннями уламків печини та вугілля.

У заповненні знайдено 21 уламок ліпного та кружального посуду пізньоримського періоду (5 вінець, 15 стінок, 1 денце). Ліпна кераміка переважає за кількістю (17 одиниць), вона має горбкувату або дещо заглажену поверхню світло-коричневого, сірого або сіро-коричневого кольору. У глиняній масі є домішки шамоту дрібних та середніх фракцій, також відзначимо іншу якість глини, з якої виготовлений посуд в об'єкті 18. Глиняна маса містить значну кількість дрібненьких зерен піску (до 0,1 мм), які вважаємо натуральними домішками. Горщики мали слабопрофільовану форму верхньої частини тулуба, короткі, прямі, дещо відігнуті назовні вінця з потовщеним та заокругленим краєм (рис. 16, 13, 16).

Кружальна кераміка (4 одиниці) представлена уламками посудин сірого забарвлення, подекуди з домішками дуже дрібних фракцій шамоту в тісті. Глиняна маса, як і у ліпної кераміки, сильно записочена.

Об'єкт 27. Його розмір дорівнює 1,42×1,32 м, глибина – 0,8 м (рис. 7, 7). Стінки похилі, долівка рівна. Заповнення шарувате: верхній шар складається із суглинку чорного кольору, нижче йде шар світлішого відтінку, частково перемішаний із материковим суглинком. У заповненні траплялись уламки печини.

Об'єкт 28 має розмір 1,86×1,64 м, глибину 0,36 м (рис. 7, 5). Стінки його похилі, долівка рівна. Заповнення: щільний суглинок чорного кольору із дрібними уламками печини. В об'єкті знайдено точильний брусок, який має складну ромбоподібну форму, одна сторона трапецієподібна із заокругленим закінченням та довгими гранями, друга трикутна, з короткими гранями, прямокутний у перетині. Верхня грань має борозенку від заточування голок, нижня – нерівномірно сточена. Розміри: 9,5×1,5–4×1,5 см (рис. 14: 1).

У заповненні знайдено 6 фрагментів ліпного та кружального посуду пізньоримського періоду. Ліпний посуд має заглажені поверхні, сірого, сіро-бежевого та сіро-коричневого кольору. Виготовлений із записоченої глини з домішками некаліброваних фракцій шамоту (1–5 мм). Кружальний посуд представлений уламком верхньої частини профільованої миски з дуже коротким, відігнутим назовні вінцем, із загнутим вверху, потоншеним та заокругленим краєм та невисоким опуклим плічком. Поверхня посудини гладка світло-сірого кольору, у тісті подекуди присутні домішки дрібних фракцій шамоту.

Об'єкт 36. Розмір цього об'єкта становить 2,16×2,04 м, глибина – 1,04 м (рис. 6, 4). Стінки похилі у верхній частині, на середині висоти з західного боку утворюють приступку, з північного – вертикальні, долівка рівна. У перетині простежується шарувате заповнення. Верхня частина представлена чорним суглинком із значними домішками дрібного вугілля, печини, та поодиноких включень суглинку жовтого кольору. Нижче простежується дугоподібний прошарок із суглинку жовтого кольору та великої кількості уламків печини. Біля дна заповнення має насичено чорний колір зі значною кількістю дрібних уламків вугілля.

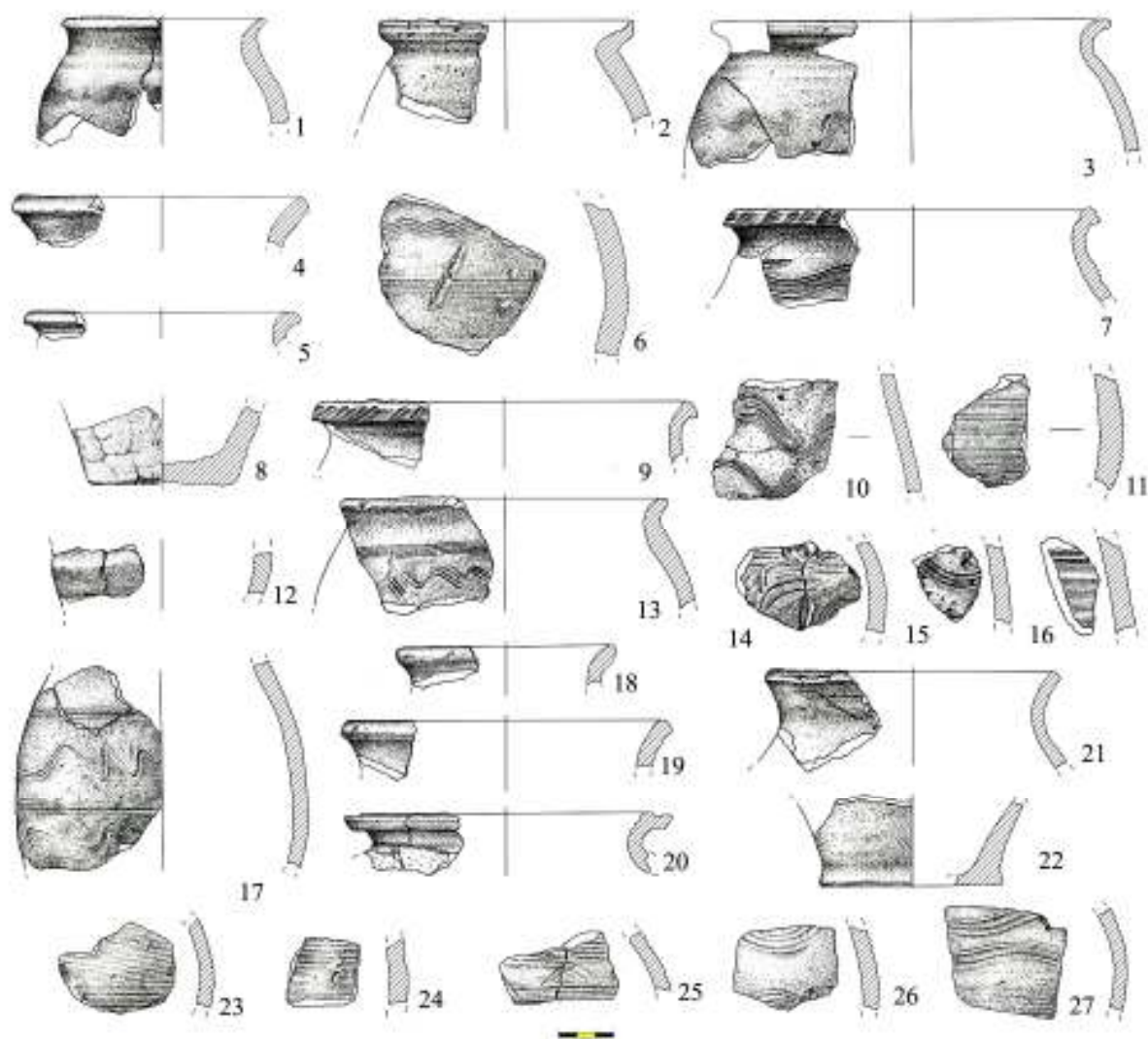

Рис. 18. Поселення Сокільники-1, посуд ранньослов'янського часу (VIII–X ст.): 1–5, 8, 12 – об'єкт 02; 6 – об'єкт 01; 7, 9, 23–27 – об'єкт 06; 10, 13, 17 – об'єкт 08; 14–16 – об'єкт 40; 18–22 – об'єкт 04 (рис. І. Принада)

Fig. 18. Sokilnyky-1 settlement, tableware of Early Slavic period (8th–9th century): 1–5, 8, 12 – object 02; 6 – object 01; 7, 9, 23–27 – object 06; 10, 13, 17 – object 08; 14–16 – object 40; 18–22 – object 04 (fig. by I. Prynada)

Керамічний комплекс об'єкта представлений 29 уламками ліпного та кружального посуду переважно пізньоримського періоду (5 вінець, 1 придонна частина, 23 уламки стінок). Уламки ліпного посуду традиційно переважають у заповненні (20 проти 9 кружального). Він представлений переважно уламками профільованих горщиків, із коротким або середнім, відігнутим назовні вінцем із заокругленим краєм. Шийка слабовигнута, плічко похиле, опущене ближче до середини висоти. Стінки посудин горбкуваті або заглажені, мають забарвлення від світло-бежевого до темно-сірого кольору. Виготовлені з глиняної маси із помірними, рідше значними домішками некаліброваних фракцій шамоту. В окремих випадках простежується додаткове використання домішок дрібного піску (рис. 17, 3, 4, 6, 9).

Кружальна кераміка представлена уламками ймовірно біконічних ваз, світло-сірого або світло-коричневого кольорів, із гладкою поверхнею. У тісті де-не-де є домішки некаліброваних фракцій шамоту.

Один уламок верхньої частини кружального горщика походить від слабопрофільованого горщика слов'янського часу. Він має короткі, дещо відігнуті назовні вінця, із потовщеним, косо зрізаним краєм. Поверхні посудини шорсткі, сіро-бежевого кольору. У тісті помітні значні домішки дрібних фракцій піску та шамоту.

Об'єкт 39. Його розмір становить 1,3×1,24 м, глибина – 0,9 м (рис. 7, б). Стінки похилі, долівка рівна. Заповнення неоднорідне: верхня частина представлена щільним суглинком чорного кольору із дрібними уламками печини; нижня – перемішаний шар світло-сірого кольору з дрібними прошарками материкового суглинку жовтого кольору. У заповненні об'єкта знайдено 3 уламки ліпних та кружальних посудин пізньоримського періоду.

Стовпові ями пізньоримського періоду представлені як окремо розташованими об'єктами (об'єкти 24, 29, 34), так і їх скупченням (об'єкти 32, 33, 41–44), яке розташоване на межі секторів 499, 500 та 529, складається з 5 майже однакових ям розміром 0,6–0,8 м, глибиною 0,1–0,3 м. Ями утворюють п'ятикутник, орієнтований за лінією північ–південь, із невеликим відхиленням на схід (рис. 8), та, ймовірно, у своїй сукупності є залишками легкої наземної споруди стовпової конструкції. Рухомого археологічного матеріалу в заповненні більшості ям не знайдено. Тільки з об'єкта 34 походить уламок стінки ліпної посудини пізньоримського періоду.

Горизонт праязкої культури представлений одним житлом (об'єкт 05), яке має специфічну форму.

Об'єкт 05 виявлений на рівні материкової поверхні на межі секторів 442 і 443, у північно-західному куті розкопу (рис. 9, 1–2). Це прямокутна в плані напівземлянкова споруда з округлими стінками і дещо опущеною в землю долівкою. На кутах, частково за межами об'єкта, розташовані стовпові ями. Житло орієнтоване кутами за сторонами світу. Стіни вирізані в материковому суглинку, підлога рівна, добре утрамбована. Розмір – 3,3×3 м, висота стінок – 0,14–0,2 м. Заповнення – темно-сірий, майже чорний суглинок. У північному куті розташований розвал пічки. Він зберігся як скупчення дрібних і середніх камінців та уламків глиняної обмазки на долівці. Скупчення мало підпрямокутну форму і розмір 0,9×1,3 м. Під розвалом камінців зафіксована неглибока подвійна яма з округлим дном, розміром 0,7×0,9 м. Три стовпові ями, зафіксовані на кутах споруди, мають діаметр 0,42–0,5 м та глибину 0,26–0,39 м. По одній стовповій ямці розташовано біля стінок споруди (діаметр – 0,18–0,26 м, глибина – 0,1–0,46 м), а також декілька ямок зафіксовано біля вогнища та посередині об'єкта.

У заповненні об'єкта знайдено значну кількість археологічних артефактів. Біля розвалу пічки зафіксована залізна коса горбуша. Вона має рівну спинку, переходить до вістря та плавно вигнуті кріплення, трикутний перетин лева, кріплення у вигляді короткого шипа, розташованого перпендикулярно площині полотна (рис. 9, 3). Довжина її дорівнює 37 см, ширина полотна – 4,5 см, товщина – 0,9 см, висота шипа – 1,7 см.

Коси горбуші трапляються як на пам'ятках черняхівської культури регіону, так і на ранньослов'янських. Форма кіс пізньоримського періоду дещо відрізняється. Вони мають плавніший перехід від спинки до вістря та подовжений держак із п'яткою. Коротший і різкіший вигин вістря та держака характерний для кіс останньої чверті I тис. н. е. [Горбаненко, Пашкевич, 2010, с. 214–217].

Комплекс керамічних знахідок цього об'єкта суттєво відрізняється від іншої кераміки на пам'ятці. Всього було знайдено 27 уламків кераміки (3 вінця, 5 денець, 19 боковин) та розвал горщика (рис. 9, 4–5, 7–10). Тільки два уламки можна датувати римським часом. Перший – це фрагмент боковини кружального горщика з гладкою поверхнею сірого кольору. Товщина стінки – 0,3 см. Тісто є щільним, майже без домішок із фракціями дуже дрібного піску. Він зафіксований у верхній частині заповнення об'єкта.

Другий – вінця слабопрофільованого горщика з коротким, відігнутих назовні, вінцем, із заокругленим краєм, що утворює карниз зовні. Поверхні ретельно заглажені, дещо шорсткі, сіро-коричневого кольору. Глиняна маса щільна, добре вимішана, подекуди з домішками дрібних, середніх та крупних фракцій шамоту. У тісті наявні поодинокі фракції дрібного піску. Попередньо цей фрагмент відносимо до пізньоримського періоду. Він міг потрапити в об'єкт із культурного шару в процесі запливання ями.

Решта керамічного посуду представлена фрагментами ліпних горщиків (2 вінця, 5 денець, розвал посудини). Вінця подібні між собою – це уламки профільованих посудин із дуже коротким, відігнутих назовні вінцем із заокругленим краєм (рис. 9, 4, 8). Плічко опукле, сильно профільоване. Поверхня горбкувата, тріщинувата, сіро-рожевого кольору, товщина стінок нерівномірна, тісто крихке. Глиняна маса має помірні домішки дрібних фракцій піску та шамоту.

Уламки денець представлені 5 фрагментами, один із них – із конструкції пічки-кам'янки (рис. 9, 5, 9, 10). Всі уламки походять від горщиків із дещо похиленою назовні стінкою, заглаженою поверхнею коричневого, цеглового або сіро-рожевого кольорів. Домішки комбіновані та переважно великого об'єму: пісок + шамот, або шамот + пісок (фракції шамоту від дрібних до крупних, пісок дрібний, або тільки шамот). На двох уламках простежуються сліди підсипки: зола або відбірні фракції (1 мм) піску з шамотом. Денце посудини, подібне на описані вище, було знайдене в культурному шарі поселення (рис. 9, 6).

Розвал горщика зафіксований у центральній частині житла *in situ*. Вдалося реконструювати повний профіль посудини (рис. 9, 7). Горщик заввишки 22,7 см, діаметр вінця – 12,2 см, діаметр максимального розширення тулуба – 18,8 см, денця – 10,9 см. Максимальне розширення припадає на середину висоти, верхня частина нахилена всередину, вінця із потоншеним, заокругленим краєм. Горщик має дещо асиметричну форму, горбкувату з тріщинками поверхню сіро-коричневого кольору зовні та темно-сірого всередині, сліди підсипки золи. Глиняна маса із помірними домішками дрібного піску та шамоту. Решта кераміки з заповнення об'єкта має подібні технологічні характеристики.

Зважаючи на форму об'єкта та вид керамічного комплексу, попередньо його можна зарахувати до празької культури. Особливості кераміки з об'єкта 05, на відміну від посуду з об'єктів пізньоримського періоду, проявилися в формі вінець; типі домішок (використовувалася комбінація піску та шамоту розміром 1–2 мм); типі поверхні посудин, коли зерня шамоту не виступають над поверхнею.

Горизонт VIII–X ст. представлений житловою (об'єкт 30) та господарською (об'єкт 40) спорудами та декількома господарськими ямами (об'єкти 01, 02, 04, 06, 19). Більшість об'єктів цього часу концентрувалися в північній частині розкопу, вище по схилу від скупчення об'єктів пізньоримського періоду.

Об'єкт 30. Житлова споруда, виявлена на рівні материкової поверхні в південно-західному куті сектора 559 (рис. 10). Досліджена частина мала підтрикутну форму, що не характерно для житлових споруд. Можливо, це пояснюється локальним перепадом висот материкової поверхні, завдяки чому південний кут споруди був розташований вище рівня материка. Житло було орієнтоване кутами за сторонами світу, із невеликим відхиленням на захід. Стіни вирізані в материковому суглинку, підлога рівна, добре утрамбована. Розмір споруди – 3,58×3,2 м, долівка заглиблена на 0,14–0,2 м. Уздовж західної стінки розташовані залишки пічки у вигляді двох округлих плям перепаленої глини та вугілля зі скупченням дрібного і середнього каміння та глиняної обмазки. По кутах споруди локалізуються три стовпові ямки діаметром 0,3–0,4 м, глибиною 0,1–0,12 м. Ще дві ямки розташовані біля північної та західної стінок, посередині їх довжини. Діаметр ямок становить 0,3–0,4 м, глибина – 0,14–0,16 м.

У заповненні знайдений уламок верхньої частини ліпного профільованого горщика з коротким, дещо відігнутих назовні вінцем, із потоншеним та заокругленим краєм, високим,

опуклим, вигнутим назовні плічком. Поверхня посудини заглажена, сіро-коричневого кольору. Тісто записочене із домішками некаліброваних фракцій шамоту (1–5 мм). Горщик датуємо римським часом (рис. 10, 1). За формою та внутрішньою будовою житло попередньо можна датувати ранньослов'янським часом.

Об'єкт 40 (рис. 11, 5). Господарська споруда орієнтована по лінії північний захід – південний схід. Після вибирання заповнення вдалося встановити такі особливості конструкції. Об'єкт мав підпрямокутну форму з розширенням у південно-східній частині. Розмір споруди – 2,4×0,9–1,1 м, глибина – 0,98 м. Стінки вертикальні, північна мала незначний підбій. Долівка розділялася на дві частини. У південно-східній частині має округлу форму і максимально заглиблена на 0,8 м від рівня виявлення. У північно-західній частині долівка підпрямокутна, відділена від округлої частини материковим виступом висотою до 0,4 м від дна, має розміри 1,16×0,8 м. Заповнення об'єкта складається з шару темно-сірого суглинку. У верхній частині на позначках 0,25–0,51 м від рівня виявлення – прошарок перемішаного суглинку жовто-сірого кольору.

У заповненні об'єкта знайдено 1 уламок стінки ліпної посудини пізньоримського періоду та 6 фрагментів стінок ранньокружального посуду слов'янського часу з орнаментом у формі горизонтальних або хвилястих ліній (рис. 18, 14–16).

Господарські ями. **Об'єкт 01**: яма розмірами 0,58×0,86 м, глибина склала до 0,4 м від рівня виявлення (рис. 11, 1). Стінки похилі, долівка лінзоподібна, заповнення перемішане: у верхній частині зафіксований шар суглинку темно-сірого, майже чорного кольору з дрібними уламками печини, від глибини 0,15 м – плямистий шар перемішаного суглинку жовтого та сірого кольорів.

У заповненні знайдено 4 уламки глиняних посудин: фрагмент вінця горщика, фрагмент денця та 2 фрагменти боковин (рис. 18, 6). Денця і боковини мають шорстку зовнішню та внутрішню поверхні сірого або сіро-коричневого кольору, дуже багато домішок дрібного піску в глиняній масі, товщину стінок 0,8–1,8 см. Стінки придонної частини розташовані майже вертикально. Один із фрагментів прикрашений горизонтальними та хвилястими лініями. Глиняне тісто є щільним, на внутрішній частині простежуються горизонтальні сліди від пальців, що свідчить про те, що кераміка виготовлена на повільному колі. Посуд такого типу можна зарахувати до райковецької культури та попередньо датувати VIII–IX ст.

Один уламок вінця горщика відрізняється за технологічними ознаками. Він походить від ліпної слабопрофільованої посудини світло-коричневого кольору, з коротким, дещо відігнутим назовні вінцем із заокругленим краєм. Поверхні уламка шорсткі на дотик від значної кількості середніх та великих фракцій (2–5 мм) жорстви, що виступає над поверхнею. У тісті також є дрібні фракції шамоту. Попередньо цей горщик можна датувати добою бронзи (II тис. до н. е.).

Об'єкт 02 (рис. 11, 4). Його розмір становить 1,74×1,66 м, глибина – до 0,82 м. Стінки похилі, долівка нерівна із заглибленням у південно-східній частині. Заповнення однорідне: щільний гумусований суглинок майже чорного кольору із дрібними та середніми уламками печини та вугликів. У південно-східній частині з'єднується з сучасною ямою (об'єкт 03).

В об'єкті 02 знайдено точильний брусок із дрібноабразивного каменю. Виріб прямокутний у перетині: один край розширений, середина сильно спрацьована, грані заповіровані (рис. 14, 3), завдовжки 8,6 см, завтовшки 2,3–3,5/4,3–4,8 см.

Також із цього об'єкта походить 36 уламків ранньокружальних горщиків та 2 фрагменти ліпних (рис. 18, 1–5, 8, 12). Із них – 5 фрагментів вінець, що представлені переважно уламками слабопрофільованих посудин із коротким, відігнутим назовні й заокругленим краєм вінця (2 одиниці) та косо зрізаним краєм (1 одиниця). Один горщик мав сильнопрофільовану форму, вінце із закраїною, різко відігнуте назовні, та загострений край. Ще один горщик – сильнопрофільований із заокругленим краєм вінця. Всі вони виготовлені на повільному колі, мають шорстку поверхню, сіро-коричневий або цегловий колір, тісто переважно зі значними домішками дрібних фракцій піску (до 1 мм). У двох фрагментів домішки піску помірні. Два

уламки прикрашені орнаментом у формі хвилястих ліній по плічку та внутрішньому краю вінця.

Уламки донець ранньокружальних горщиків (7 одиниць) походять із посудин зі слабо відігнутими назовні стінками. Вони мають сірий або сіро-коричневий колір поверхонь, тісто з помірними або значними за кількістю домішками дрібного піску (деякі фрагменти додатково з шамотом або слідами органічних домішок). Значна частина уламків прикрашена орнаментом у формі хвилястих або горизонтальних ліній по плічку.

Об'єкт 03 прилягає до об'єкта 02, частково його порушуючи. Має сучасне походження і залишився від господарської діяльності на дачних ділянках. Розмір становить 1,6 × 0,84 м, глибина – до 0,82 м. Стінки стрімкі, нерівні, долівка заокруглена, зі східної частини має невеликий підбій. Під час зачистки стінок фіксувалися сліди від зубців екскаватора. Заповнення ями неоднорідне: гумусований суглинок сіро-коричневого кольору з плямами сірого та жовтого кольорів.

Об'єкт 04 (рис. 11, 3). Розмір цього об'єкта становить 2,90 × 0,96–1,64 м, глибина – до 1,06 м від рівня виявлення, він складався з двох частин, з'єднаних перемичкою. Північна частина ями неправильної овальної форми з похилими стінками та рівним дном із стовпвою ямкою в центрі. Її розмір – 1,86 × 1,64 м, максимальна глибина – 0,6 м; діаметр стовпвої ямки – 0,5 м, глибина – 0,2 м. Південна частина об'єкта овальна, стінки стрімкі, дно заокруглене. Розмір – 1,52 × 1 м, глибина – 1,06 м. Заповнення у різних частинах відрізняється. У північній частині – щільний суглинок темно-сірого, майже чорного кольору з незначними домішками дрібних уламків печини. У південній частині заповнення – суглинок чорного кольору з значною кількістю уламків печини в заповненні; на глибині 0,2–0,3 м від рівня виявлення простежується прошарок суглинку сірого кольору, біля дна – прошарок суглинку чорного кольору завтовшки 0,05–0,07 м, сильно насиченого дрібними уламками печини.

У заповненні об'єкта знайдено 37 фрагментів керамічного посуду (7 уламків вінець, 3 – донець та 27 – боковин). За технологією виготовлення кераміка з заповнення поділяється на три групи: кружальний посуд пізньоримського періоду, ліпний та ранньокружальний посуд слов'янського часу (рис. 18, 18–22).

Кружальна кераміка пізньоримського періоду представлена двома уламками вінець сірого та темно-сірого кольорів із ретельно заглаженою або підлощеною поверхнею. Посудини профільовані з короткими, відігнутими назовні вінцями з потовщеними та заокругленими краями. За складом глиняної маси вони сильно відрізняються: один уламок виготовлений із добре відмуленої глини, практично без домішок: тісто щільне, простежуються дуже дрібні фракції шамоту. Другий фрагмент виготовлений із глини з великою кількістю дуже дрібного піску, розмір фракцій не перевищує 0,1 мм. Ймовірно, для виготовлення посудини використовувався інший сорт глини, із великим вмістом піску природного походження. Така кераміка має аналогії серед посуду черняхівської культури.

Ліпний посуд слов'янського часу представлений 9 фрагментами (1 вінець, 1 донець, 7 уламків боковин). Уламок вінця походить від помірно профільованого горщика з відігнутим назовні та косо зрізаним краєм. Поверхні цеглового кольору, заглажені, покриті тріщинками, товщина стінок нерівномірна. Посудина виготовлена з глини з помірною домішкою дрібних фракцій піску та включеннями жорстви.

Решта уламків ліпної кераміки мають сірий або сіро-коричневий колір та заглажені, рідше шорсткі поверхні. Серед домішок переважає пісок дрібних фракцій, іноді трапляється шамот або комбінації домішок. В одному екземплярі до основних домішок дрібнозернистого піску доданий крупнозернистий шамот розмірами 2–5 мм. Кількість домішок у тісті помірна, в одному випадку дуже велика. Ліпний посуд практично не орнаментований, зафіксовано лише один фрагмент з орнаментом у формі хвилястих ліній.

Кружальна кераміка слов'янського часу представлена 26 уламками горщиків (4 вінця, 2 донеця, 20 боковин). Уламки верхніх частин походять від слабопрофільованих горщиків із

короткими, дещо відігнутими назовні вінцями. Краї вінця заокруглені або зрізані (горизонтально та косо). Поверхні шорсткі світло-коричневого або сірого кольорів. У тісті значні домішки дрібного піску, зовні всі фрагменти додатково обмазані тонким шаром рідкої глини, щоб дещо згладити шорсткість. Уламки денця і стінок практично не відрізняються за складом глиняного тіста (в двох випадках містять додаткові домішки дрібно- та крупнозернистого шамоту), стінки забарвлені в сірий та відтінки коричневого кольорів. На двох фрагментах простежується орнамент у формі горизонтальних ліній. Кераміку такого типу (ліпну та кружальну) можна зарахувати до райковецької культури та попередньо датувати VIII–IX ст. Кілька уламків ліпного посуду можна датувати більш раннім часом (VII ст. (?)). Вони відрізняються наявністю додаткових домішок у глиняній масі та крихкішим тістом. Дослідження на сусідній пам'ятці житла празької культури (розкопки Д. Козака) та знахідка в розкопі 2022 р. житлової споруди того ж часу (об'єкт 05) свідчать про поширеність ранньослов'янських матеріалів і на поселенні Сокільники-1 [Козак, 1984, с. 91].

Ще 5 уламків кружального посуду дещо відрізняються від згаданих вище (1 вінце, 1 денце, 3 стінки). Верхня частина походить від сильно профільованого горщика, вінце різко відігнуте назовні, край потоншений, утворює закраїнку під накривку. Поверхня світло-коричневого кольору, ретельно заглажена. Зовні уламок прикрашений орнаментом у формі горизонтальних ліній. На внутрішній стороні вінце орнаментоване відбитками гребінчастого штампа (рис. 18, 20).

Уламок денця походить від слабoproфільованого горщика, стінки якого дещо розхилені назовні. Поверхні заглажені, мають сіро-рожеве забарвлення (рис. 18, 22). Фіксуються сліди підсіпки під денце дрібнозернистого піску. Такий прийом використовувався для полегшення зняття горщика з гончарного кола. Всі п'ять уламків виготовлені зі щільної глиняної маси зі значними домішками дрібних фракцій піску, мають меншу товщину стінок та вищу якість, що дає змогу попередньо зарахувати цей посуд до пізнішого етапу райковецької культури та датувати X ст.

Об'єкт 06. Його розмір становить 1,8×0,92 м, глибина – до 0,22 м від рівня виявлення (рис. 11, 2). Стінки стрімкі, нерівні, долівка рівна, у південній частині має невеликий підбій. Заповнення ями однорідне: щільний суглинок майже чорного кольору зі значною кількістю фрагментів печини. У заповненні знайдена значна кількість уламків ліпної та ранньокружальної кераміки. Переважає кераміка слов'янського часу, пізньоримський період представлений поодинокими уламками.

У верхній частині заповнення об'єкта 06 знайдено уламок пружинного механізму залізної фібули з обламаною частиною спинки (рис. 13, 4). Метал сильно кородований. Спинка, ймовірно, мала трикутний перетин. Пружина завширшки 3,2 см, діаметром 0,9 см, спинка збереглася на висоту 1,9 см, завтовшки 0,5 см. Повну форму фібули встановити не вдалося. Попередньо фібулу можна датувати римським часом (III–IV ст. н. е.).

Також у заповненні знайдено точильний брусок із дрібнообразивного каменю. Він прямокутний у перетині, один край розширений, середина сильно спрацьована, грані заполіровані. Його довжина становить 4,7 см, товщина – 1,2–1,7/2,1–3 см (рис. 14, 2).

Комплекс керамічних знахідок цього об'єкта представлений 37 уламками посуду (3 вінця, 8 денця та придонних частин, 26 стінок). За кількістю в заповненні переважають фрагменти посуду слов'янського часу, лише 4 уламки стінок можна попередньо датувати римським часом. Це уламки ліпного посуду з помірними домішками дрібно- та крупнозернистого шамоту, заглаженими поверхнями сіро-коричневого, коричневого та сірого кольорів.

Кераміка слов'янського часу представлена уламками ліпних та ранньокружальних посудин. У глиняній масі ліпного посуду як основні домішки використано дрібно-, рідше крупнозернистий пісок. Поверхні заглажені або шорсткі, сірого, сіро-коричневого або цеглового кольорів. Стінки завтовшки 0,9–1,0 см. Один уламок прикрашений зовні орнаментом у формі горизонтальних ліній (рис. 18, 7, 9, 23–27).

Ранньокружальна кераміка переважає у комплексі. Два вінця мають подібну форму та ймовірно походять від однієї посудини. Горщик мав виразний S-подібний профіль, коротке, відігнуте назовні вінце, внутрішній край якого зрізаний горизонтально, а зовнішній косо та утворює карниз. Обидва уламки прикрашені косими насічками на внутрішньому та зовнішньому краях вінця, один додатково орнаментований хвилястими лініями по плічку. Ці фрагменти виготовлені з щільної глини зі значними домішками піску.

Особливістю цієї кераміки є значні домішки переважно дрібних фракцій піску в тісті, шорсткі поверхні та орнамент у формі горизонтальних і хвилястих ліній по плічку або по внутрішньому краю вінця.

Таблиця 2

Співвідношення кількості ліпної та кружальної кераміки в об'єктах

Об'єкт	Ліпна / рим. час	Кружальна / рим. час	Ліпна, слов. час	Кружальна, слов. час	інша
1	0	0	0	3	1
2	0	0	2	36	0
3	0	1	0	1	0
4	0	2	9	26	0
5	2	1	25	0	0
6	4	0	5	28	0
7	11	2	2	4	0
8	144	37	3	12	0
12	15	1	0	0	0
13	3	1	0	0	0
15	4	1	1	0	0
16	2	0	0	0	0
17	3	4	0	0	0
18	17	4	0	0	0
19	1	0	2	4	0
25	0	1	2	2	0
26	38	10	0	1	0
28	5	1	0	0	0
30	1	0	0	0	0
34	1	0	0	0	0
35	81	25	0	0	0
36	20	8	1	0	0
38	6	1	0	2	0
39	2	1	0	0	0
40	0	1	0	6	0
сект.	0	2	17	19	0
Всього	360	104	69	144	1

Об'єкт 19. Розмір – 2,3×1,7 м, глибина – до 0,82 м (рис. 11, б). Стінки похилі, долівка рівна. Заповнення шарувате: суглинок сірого кольору перемежається тонкими прошарками перемішаного з материковим суглинком ґрунту світлого сіро-жовтого кольору.

У заповненні об'єкта знайдено 7 уламків ліпного та кружального посуду як пізньоримського періоду, так і слов'янського. Римським часом датуємо уламок боковини ліпної посудини зі заглаженою поверхнею світло-коричневого кольору та помірними

домішками некаліброваних фракцій шамоту. Ліпний і кружальний посуд слов'янського часу відрізнявся шорсткою поверхнею та значними домішками дрібних фракцій піску в глиняній масі.

Висновки. Рятівні дослідження у лютому–травні 2022 р. проводилися у межах плями забудови на площі 2 069 м², повністю або частково досліджено 33 сектори. Було відкрито 45 стаціонарних археологічних об'єктів. На пам'ятці представлені матеріали декількох періодів.

До першого горизонту пам'ятки належать індивідуальні знахідки, ліпний та кружальний посуд пізньоримського періоду (III–IV ст. н. е.). Ліпна кераміка відрізняється за формами та складом тіста. Це переважно слабопрофільовані горщики з середнім або довгим вінцем, плавно відігнутим назовні, плічко розташоване ближче до середини висоти, округле та похиле. Глиняна маса містить помірну кількість некаліброваних фракцій шамоту (1–5 мм), іноді трапляються домішки піску. Аналоги такої кераміки доволі розповсюджені на пам'ятках пізньоримського періоду регіону та традиційно зраховуються або до зубрицької, або до пшеворської культур [Козак, 2008]. Також існує думка про належність синхронних пам'яток регіону до верхньодністровського варіанту черняхівської культури [Баран, Гопкало, 2006].

Кружальний посуд пізньоримського періоду представлений формами, які характерні для III–IV ст. Тут переважають посудини (миски) біконічної форми з коротким, дещо відігнутим назовні вінцем, ребристим зламом тулуба та денцем на кільцевому піддоні. Кераміка переважно сірого кольору, підлощення як зовні, так і з внутрішнього боку, а тісто майже без домішок. Рідше як домішки трапляються дуже дрібний шамот або пісок. Наявні екземпляри з набагато гіршою якістю тіста, шорсткою поверхнею та глиняною масою з більшою кількістю домішок. Це може пояснюватись спробами місцевих гончарів повторити кращі зразки кружальної кераміки. Співвідношення ліпної та кружальної кераміки у розкопі на пам'ятці становить 77,58 % до 22,41 %.

До другого горизонту пам'ятки належать індивідуальні знахідки та ліпний посуд ранньослов'янського часу, який можна пов'язувати з празькою культурою (V–VII ст.) або з раннім етапом райковецької культури (VIII–IX ст.). Такий посуд знайдений переважно в заповненні об'єкта 05 (рис. 9), він виготовлений із глиняної суміші з помірними або значними домішками переважно дрібних фракцій (1–2 мм) та додатковими домішками дрібного піску (до 1 мм). Поверхні посудин тріщинуваті, заглажені, переважно сіро-коричневого кольору. Вінця характеризуються як дуже короткі, відігнуті назовні та з різким переходом до опуклого плічка, яке розташоване відразу під вінцем, у верхній частині горщика.

Третій горизонт характеризується уламками ліпного та кружального посуду райковецької культури (VIII–X ст. н. е.). Ця кераміка представлена уламками профільованих горщиків, переважно виготовлених на повільному колі, із коротким або середнім вінцем, плавно або різко відігнутим назовні. Краї вінця потоншені, горизонтально або косо зрізані. Посуд виготовлений із дуже щільного глиняного тіста зі значними домішками дрібних фракцій піску (1–2 мм), іноді як додаткові домішки використовувалися дрібні фракції шамоту. Ліпний посуд відрізняється тільки за технікою виготовлення та частішим використанням додаткових домішок шамоту в глиняному тісті. Поверхні шорсткі. Горщики орнаментовані горизонтальними або хвилястими лініями та їх комбінаціями. Декор нанесений на внутрішній стороні вінця, по плічку, на боках. Деякі фрагменти можна датувати X ст. Вони відрізняються заглаженими поверхнями, тоншими стінками та відсутністю додаткових домішок шамоту.

На пам'ятці в розкопі 2022 р. можна простежити дві лінії забудови (рис. 2). Об'єкти пізньоримського періоду розташовані переважно в південній частині розкопу, вздовж підніжжя мисоподібного підвищення, на якому знаходиться поселення. Тут зафіксовані як господарські, так і житлові споруди. Друга лінія (північне скупчення об'єктів) розташована вище по схилу і так само витягнута з заходу на схід, але ближче до верхівки мисоподібного підвищення. Тут зафіксоване переважання об'єктів із матеріалами слов'янського часу (окрім

об'єктів 07–08). Продовженням цієї лінії можна вважати об'єкти 30 та 40 у східній частині розкопу, які також датуємо слов'янським часом.

Господарська діяльність як у пізньоримській період, так і в слов'янській час охоплювала всю досліджену територію пам'ятки. Серед північного скупчення об'єктів декілька споруд датовані римським часом, а в заповненні слов'янських об'єктів трапляється римська кераміка. І навпаки, у південній частині розкопу в об'єктах пізньоримського часу зафіксовані знахідки слов'янської кераміки.

За результатами розкопок 2022 р. на поселенні Сокільники-1 (поселення Львів-II, за І. Михальчишином) досліджено об'єкти та знайдено артефакти, ідентичні об'єктам та матеріалам із розкопок Д. Козака 1976 р. на поселенні Сокільники (Львів-I, за І. Михальчишином). Вважаємо поселення Львів-I та Львів-II єдиним багат шаровим поселенням, яке займало південні схили двох мисоподібних виступів, розділених течією невеликого безіменного потічка.

ЛІТЕРАТУРА

- Горбаненко, С., Пашкевич, Г. 2010. *Землеробство давніх слов'ян (кінець I тис. до н. е. – I тис. н. е.)*. Київ. 316 с.
- Козак, Д. 1977. *Звіт про розкопки поселення пшеворської культури в с. Сокільники Пустомитівського району Львівської області (1976 р.)*. Науковий архів Інституту археології НАН України.
- Козак, Д. 1983. Поселення пшеворської культури Сокільники-1 в Подністров'ї. *Археологія*, 43, 43–53.
- Козак, Д. 1984. Нові ранньослов'янські пам'ятки в межиріччі Дністра і Західного Бугу. *Археологія*, 47, 89–94.
- Козак, Д. 2005. Етнічна історія Волині й Галичини в ранньоримській час. *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів, 8. 322–345.
- Козак, Д. 2008. *Венеди*. Київ. 469 с.
- Козак, Д., Милян, Т., Осаульчук, О., Войцещук, Н., 2011. *Звіт про підсумки рятівних археологічних робіт (розкопок) у зоні будівництва автомобільної дороги Черляни-Братковичі в обхід м. Городок на території Угрівської сільської ради Городоцького району Львівської області у 2004-2005 роках*. Науковий архів НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України.
- Мацкевий, Л. 2008. *Археологічні пам'ятки Львова*, Львів. 224 с.
- Михальчишин, І. 1975. *Звіт про археологічні розвідки в басейні середньої течії р. Західний Буг у 1974 р.* Науковий архів Інституту археології НАН України.
- Михальчишин, І. 1976. *Звіт про археологічні розвідки на території Львівської області у 1975 р.* Науковий архів Інституту археології НАН України.
- Михальчишин, І. 1993. *Список пам'яток стародавньої археології Львівської області*, Львів. 58 с.
- Осаульчук, О., Ільчишин, З. 2023. Пам'яткоохоронні роботи на поселенні римського і ранньослов'янського часу Сокільники 1. *Археологічні дослідження в Україні*. Київ, 144–149.
- Осаульчук, О., Сілаєв, О., Сало, Б., Ковальський-Білокрилий, Я. 2016. *Звіт про пам'яткоохоронні роботи (археологічні розкопки) на поселенні Старий Яричів-3 у 2015 р.* Науковий архів НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України.
- Сілаєв, О. 2021. *Обстеження території Сокільницької сільської ради Львівського району Львівської області та уточнення меж пам'ятки археології Сокільники-1*. Звіт про археологічні вишукування (розвідки). Науковий архів НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України.
- Осаульчук, О., Ільчишин, З., Мостовий, Д. 2023. *Звіт про пам'яткоохоронні роботи на поселенні Сокільники-1 в 2022 році*. Науковий архів НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України.

REFERENCES

- Horbanenko, S., & Pashkevych, H. (2010). *Zemlerobstvo davnikh slov'ian (kinets I tys. do n. e. – I tys. n. e.)*. Kyiv. 316 p. (in Ukrainian).
- Kozak, D. (1977). *Zvit pro rozkopky poselennia pshevorskoï kultury v s. Sokilnyky Pustomytivskoho raionu Lvivskoi oblasti (1976 r.)*. Archiv of the Institut of Archaeology, NAS Ukrainy, Kyiv. (in Ukrainian).
- Kozak, D. (1983). *Poselennia pshevorskoï kultury Sokilnyky-1 v Podnistrov'i*. *Arkheolohiia*, 43, 43–53. (in Ukrainian).
- Kozak, D. (1984). *Novi rannoslov'ianski pam'iatky v mezhyrichchi Dnistra i Zakhidnoho Buhu*. *Arkheolohiia*, 47, 89–94. (in Ukrainian).
- Kozak, D. (2005). *Etnichna istoriia Volyni y Halychyny v rannorymskyi chas*. *Arkheolohichni doslidzhennia Lvivskoho universytetu*, 8, 322–345. (in Ukrainian).
- Kozak, D. (2008). *Venedy*. Kyiv. 469 p. (in Ukrainian).
- Kozak, D., Mylian, T., Osaulchuk, O., & Voitseshchuk, N. (2011). *Zvit pro pidsumky riativnykh arkheolohichnykh robot (rozkopok) u zoni budivnytstva avtomobilnoi dorohy Cherliany-Bratkovychi v obkhid m. Horodok na terytorii Uhrivskoi silskoi rady Horodotskoho raionu Lvivskoi oblasti u 2004–2005 rokakh*. Archiv of the Scientific Research Center «Rescue Archaeological Service» (Institut of Archaeology, NASU), Lviv. (in Ukrainian).
- Matskevych, L. (2008). *Arkheolohichni pam'iatky Lvova*. Lviv. 224 p. (in Ukrainian).
- Mykhalchyshyn, I. (1975). *Zvit pro arkheolohichni rozvidky v baseini serednoi techii r. Zakhidnyi Buh u 1974 r.* Archiv of the Institut of Archaeology, NAS Ukrainy, Kyiv. (in Ukrainian).
- Mykhalchyshyn, I. (1976). *Zvit pro arkheolohichni rozvidky na terytorii Lvivskoi oblasti u 1975 r.* Archiv of the Institut of Archaeology, NAS Ukrainy, Kyiv. (in Ukrainian).
- Mykhalchyshyn, I. 1993. *Spysok pam'iatok starodavnoi arkheolohii Lvivskoi oblasti*. Lviv. 58 p. (in Ukrainian).
- Osaulchuk, O., & Ilchyshyn, Z. (2023). *Pam'iatkookhoronni roboty na poselenni rymskoho i rannoslov'ianskoho chasu Sokilnyky 1*. *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini*. Kyiv, 144–149. (in Ukrainian).
- Osaulchuk, O., Silaiev, O., Salo, B., & Kovalskyi-Bilokrylyi, Ya. (2016). *Zvit pro pam'iatkookhoronni roboty (arkheolohichni rozkopky) na poselenni Staryi Yarychiv-3 u 2015 r.* Archiv of the Scientific Research Center «Rescue Archaeological Service» (Institut of Archaeology, NASU), Lviv. (in Ukrainian).
- Silaiev, O. (2021). *Obstezhennia terytorii Sokilnytskoi silskoi rady Lvivskoho raionu Lvivskoi oblasti ta utochнення mezh pam'iatky arkheolohii Sokilnyky-1*. *Zvit pro arkheolohichni vyshukuvannia (rozvidky)*. Archiv of the Scientific Research Center «Rescue Archaeological Service» (Institut of Archaeology, NASU), Lviv. (in Ukrainian).
- Osaulchuk, O., Ilchyshyn, Z., & Mostovyi, D. (2023). *Zvit pro pam'iatkookhoronni roboty na poselenni Sokilnyky-1 v 2022 rotsi*. Archiv of the Scientific Research Center «Rescue Archaeological Service» (Institut of Archaeology, NASU), Lviv. (in Ukrainian).

Стаття: надійшла до редакції 02.09.2024
прийнята до друку 15.11.2024

**RESCUING ARCHAEOLOGICAL RESEARCH
ON THE SETTLEMENT OF SOKILNYKY-1 IN 2022**

Zoia ILCHYSHYN, Oleksandr SILAYEV, Dmytro MOSTOVYI

*Scientific and Research Centre «Rescue Archaeological Service»
of the Institute of Archaeology, NAS of Ukraine,
Vynnychenko Str., 24, 79008, Lviv, Ukraine,
e-mail: zoya.arch@gmail.com; mostovyi.ras@gmail.com*

The results of research on the multilayered settlement of Sokilnyky-1 near Lviv have been introduced into scientific circulation. It is noted that the settlement is located within the boundaries of the village of Sokilnyky of the Sokilnytsia territorial community in the area of Proektovana–Knyahyni Olhy and Truskavetska streets. It is noted that it has been known in the scientific literature since 1974–1975. It is indicated that in 2022, 2 096 m² were researched in the western part of the settlement, and 45 archaeological objects of 3 cultural and chronological horizons were discovered. Several main types of objects have been identified: residential buildings, household buildings, hearths, household pits, and pillar pits.

According to the chronological criteria, objects that belong to three chronological periods have been identified: the early horizon, belonging to the Late Roman period (3th–4th centuries AD); the second horizon, which can be tentatively attributed to the 5th–7th centuries AD and associated with the Prague archaeological culture; the third horizon, which belongs to the 8th–9th centuries AD and the Rajky culture.

In the excavation of 2022, two lines of development were traced. It was noted that the objects of the Late Roman period are located mainly in the southern part of the excavated area, along the foot of the cape-shaped highland, where household and residential buildings were discovered. It was found that the second line is located higher up the slope and is also elongated from west to east, closer to the top of the cape-shaped highland, where the predominance of objects with materials from the Slavic period was recorded.

It was concluded that an important discovery is the founding of a complex of artifacts and structures of the Early Slavic Prague culture of the 5th–7th centuries, which may become a connecting link between the site's first horizon and the Rajky culture's materials.

Key words: settlement, Late Roman period, Chernyakhiv culture, Early Slavic period, Prague culture, Rajky culture, ceramics, dwelling.